HITLERS
Derde Rijk

Nummer 30

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Nazi-vrouwen
Moeders van het Volk

Kampfgruppe
Een nieuwe type oorlog

Panther
Trots van de nazi's

Majdanek
Verbroederd met Auschwitz

Von Rundstedt
De overlever

HITLERS
Derde Rijk

Deel 30 Inhoud

Geheim Hitler-archief 169 t/m 176
Hitler 1933-39; De gouden jaren

Holocaust 141 t/m 144
Majdanek

In het Derde Rijk 183 t/m 188
Moeders van het volk

Hitlers Handlangers 115 t/m 118
Gerd von Rundstedt; De overlever

Hitlers Veldslagen 229 t/m 236
Wedloop naar het Duitse rijk

Hitlers Oorlogsapparaat 219 t/m 222
Kampfgruppe

Hitlers Oorlogsapparaat 223 t/m 228
Pantzerkampfwagen V; De Panther

Hitlers Oorlogsapparaat 229 t/m 234
Duitse geweren

Nazi-Symbolen 119 t/m 122
Veiligheid in het Derde Rijk

A tot Z van het Derde Rijk 129 t/m 132
Udet, Ernst (1896-1941) - Venlo-incident

Fotoverantwoording:
Geheim Hitler-archief 169-176: Aerospace Publishing, Topham, Süddeutscher Verlag, AKG, Popperfoto. **Holocaust 144-144:** USHMM. **In het Derde Rijk 183-188:** AKG, Süddeutscher Verlag, Aerospace. **Hitlers Handlangers 115-118:** Süddeutscher, Topham, Aerospace, Popperfoto. **Hitlers Veldslagen 229-236:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 219-222:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 223-228:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 229-234:** Aerospace. **Nazi-symbolen 119-122:** Aerospace. **A-Z 129-132:** Aerospace, Süddeutscher, AKG, Popperfoto, Topham.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

HITLER 1933-39

De Gouden Jaren

Geheim Hitler archief 169

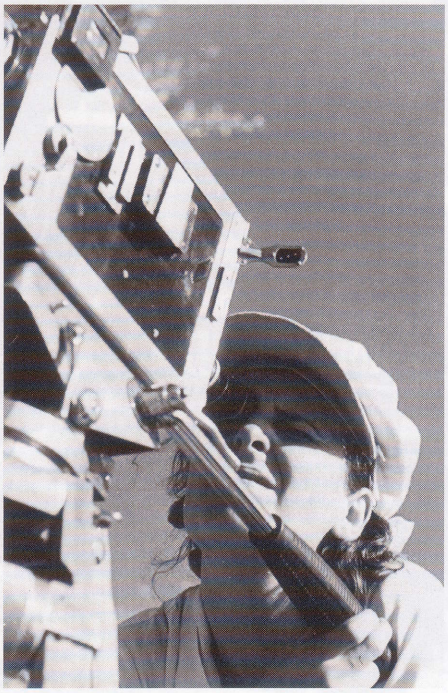

Boven:
Het streven van Röhm en de SA naar een echte socialistische revolutie vormde een bedreiging voor de reputatie van de partij op een moment dat men nog steeds de steun van de traditionele conservatieve elite nodig had. Met de Nacht van de Lange Messen werd aan die bedreiging een einde gemaakt.

Rechtsboven:
Leni Riefenstahl filmde 'Triumph des Willens' *in 1934. Deze propagandafilm toonde de pracht en praal van de partijbijeenkomst in Neurenberg.*

Hieronder:
Volgens de officiële kretologie werd met de partijbijeenkomst in Neurenberg 'het huwelijk tussen de partij en het volk geconsumeerd'. In feite was het een zorgvuldig geregisseerd staaltje machtsvertoon van de nazi's.

Na 1933 probeerden Hitler en de nazi-partij hun greep op de macht in Duitsland te versterken. In 1938 was hun positie onaantastbaar.

TOEN HITLER IN 1933 tot rijkskanselier werd benoemd, dachten de Duitse politici dat ze hem gemakkelijk naar hun hand konden zetten. Binnen zeven weken bewees Hitler hun ongelijk. Met de wet die hij op 23 maart 1933 uitvaardigde, maakte hij zijn kabinet onafhankelijk van de Rijksdag. Uiteindelijk misbruikte Hitler zelfs de bevoegdheden van president Hindenburg om zichzelf dictatoriale macht te geven.

In eerste instantie verzetten Von

Papen en de rechtse politici zich niet tegen hem. Ook voor hen was het interessant dat Hitler de regering 'bevrijdde' van de macht van de Rijksdag die gedomineerd werd door linkse partijen. Uit het feit dat ze niet protesteerden, bleek hoezeer de rechtse politieke elite hun 'marionettenleider' had onderschat. Zij zagen niet in wat de consequenties waren van hun daden. De Poolse maarschalk Pilsudksi was een van de weinige staatslieden die inzag waar Hitler werkelijk voor stond: hij drong er bij Frankrijk op aan om samen met Polen een preventieve aanval op Duitsland te openen. Zijn waarschuwing was echter aan dovemansoren gericht.

GOERING IN PRUISEN

Von Papen had Pruisen in juli 1932 onder het bestuur van een rijkscommissaris geplaatst: zichzelf. Goering werd benoemd tot de Pruisische minister van binnenlandse zaken. In theorie was hij verantwoording schuldig aan Von Papen, maar in praktijk spande hij zich in voor Hitlers zaak. Hij zuiverde de politie en de ambtenarij van 'onbetrouwbare' elementen en rekende af met de politieke tegenstanders van de nazi's. Na de Rijksdagbrand op 27 februari 1933 werden er in maart en april zo'n 25.000 mensen gearresteerd. De nazi's rechtvaardigden dit met de theorie dat er een communistische opstand op handen zou zijn. Hitler kondigde de dag na de brand een verordening af "ter bescherming van volk en staat", die door President Hindenburg werd ondertekend. Dit was het doodsvonnis voor de Weimar-democratie. De verordening maakte een einde aan de fundamentele grondrechten van de Duitse burgers: de vrijheid van vereniging, de persvrijheid en het recht op vrije meningsuiting. De Gestapo kreeg de bevoegdheid mensen zonder enige vorm van proces in 'Schutzhaft' (beschermende hechtenis) te nemen.

Hitler stelde niets in de plaats voor wat hij het volk ontnam. De Rijksdag en het kabinet bestonden nog wel, maar hadden helemaal geen macht meer. De rechterlijke macht werd niet opnieuw georganiseerd, evenmin als het rechtssysteem. Hitler paste de wetgeving volledig in zijn eigen voordeel aan en zette de bestaande rechtsstaat buitenspel.

Boven:
Hitler kwam niet door de steun van het volk aan de macht, maar door de daden van politici als Von Papen (links) die dachten dat Hitler hun marionet zou zijn die naar hun pijpen zou dansen. Binnen een paar weken bleek de marionet zelf aan de touwtjes te trekken.

Links:
De Poolse generaal Pilsudski zag in hoe gevaarlijk Hitler was, maar hij was een van de weinigen. Toch kon ook hij zich niet voorstellen welke rampzalige impact de nieuwe rijkskanselier van Duitsland zou hebben op het Europese vasteland. Het zou nog vele jaren duren voordat Hitlers ware bedoelingen bekend werden.

DE SA VERPLETTERD

De scheidslijnen tussen de nazi-partij en de Duitse staat vervaagden steeds meer. Bepaalde nazi-activisten waren echter teleurgesteld dat er geen echte nationaal-socialistische revolutie had plaatsgevonden. Het feit dat de oude ambtenarij in stand bleef leek erop te duiden dat Hitler de zijde van de gevestigde orde had gekozen. Het leek erop dat de traditionele macht weliswaar getemd was, maar dat Hitler naliet om de partij officieel de touwtjes van de regering in handen te geven. De fanatieke nazi's waren absoluut niet blij met het feit dat Hitler niet duidelijk wilde stellen dat de absolute macht over het land in handen van de nazi's was gekomen.

Deze onvrede werd met name geuit door de SA'ers onder leiding van Ernst Röhm. De onvoorspelbaarheid van deze mannen en hun voortdurende oproep tot een sociale revolutie leidde uiteindelijk tot de Nacht van de Lange Messen. Hoewel de executie van Röhm en zijn directe ondergeschikten zonder enige vorm van proces tot kritische opmerkingen leidde in de rest van Europa, werd het in Duitsland met gejuich ontvangen. Na de uitschakeling van de leiding van de SA en de dood van de oude president Hindenburg was Hitler eind 1934 de onbetwiste leider van Duitsland. Hij vierde zijn overwinning met de partijbijeenkomst in Neurenberg in 1934.

GROOT-DUITSLAND IN EER HERSTELLEN

De vijf jaar richtte Hitler zich op de *'Wiederwehrhaftmachung'*: hij wilde

Boven:
Hitler, President Hindenburg (midden) en Goering (rechts) in 1933. Al snel zou Hitler de façade van serviele medewerking laten vallen. Hitler was nooit van plan om lang vast te houden aan de tradities van zijn voorganger.

de mensen weer in staat stellen wapens te dragen, zoals hij het kabinet al in februari 1933 vertelde. Dit was veel meer dan herbewapening. Het was een uitgebreid programma om de nationale trots te herstellen.

Dit programma, dat aanvankelijk leek voort te komen uit een gezonde dosis patriottisme, had al snel zeer kwalijke gevolgen. Toen de Duitse legers in 1941 Rusland binnenvielen, vaardigden generaals als Von Reichenau dagorders voor hun mannen uit waarin ze hen erop wezen dat ze geen gewone soldaten waren, maar "de uitdragers van een genadeloos raciaal concept".

PROPAGANDA

Hitler geloofde dat hij het Duitse volk kon verenigen in een *'Volksgemeinschaft'*. Dit moest een levensvatbaar alternatief zijn voor de marxistische maatschappij, terwijl er tegelijkertijd een einde zou komen aan het liberale individualisme. Trouw aan de gemeenschap en de Führer hadden de hoogste prioriteit in Hitlers Duitsland. Het gezin kwam op de tweede plaats. De jeugd had de toekomst, en daarom moest de jonge generatie volledig worden gehersenspoeld met visuele propaganda, parades en nog nooit eerder vertoonde massaspektakels.

Zoals de verbannen socialisten van de SPD vanuit hun tijdelijke veilige positie in Praag opmerkten: "het Arbeidsfront, 'Kraft durch Freude' of de Hitlerjugend, ze dienen allemaal hetzelfde doel... voorkomen dat mensen hun eigen identiteit ontdekken en indien mogelijk voorkomen dat ze überhaupt nadenken ... de essentie van de macht van de nazi's over de massa is aan de ene kant gedwongen organisatie en aan de andere kant absolute overheersing".

Gewone Duitsers hadden de komende jaren voldoende om over te mopperen. Terwijl Hitler zich erop richtte hen weer in staat te stellen wapens te dragen, bleef de voedselvoorziening beperkt.

Miljoenen Duitsers hadden de SPD of de KPD gesteund. Hoewel ze onder Hitler snel leerden hun voormalige politieke overtuiging te ontkennen, werden ze niet van de ene dag op de andere tot het nazisme bekeerd. Buitenlandse waarnemers en verbannen leden van de SPD beschreven hoe veel Duitsers a-politiek werden en het nazi-regime gingen zien als iets waaraan nu eenmaal niets viel te doen.

HITLERS SUCCESSEN

De nazi-partij stond niet hoog in aanzien, maar Hitler leek daar boven te staan. Hij hield zijn plannen voor de militaire verovering van Rusland voor zich en deed zich voor als een oorlogsveteraan die de gewapende strijd beu was: een pose waarmee hij zich in binnen- en buitenland van vrienden wist te verzekeren. De steun voor Hitler steeg tot ongekende hoogte toen hij de artikelen van het verdrag van Versailles één voor één verwierp. De volkstelling in de Saar-

Rijksdagbrand

De BRAND DIE ROND 9 uur in de avond van 27 februari 1933 uitbrak, had veel grotere consequenties dan alleen maar de vernietiging van het historische centrum van de democratie in Duitsland. Hij luidde ook het einde van de democratie op zich in.

Hitler en de nazi's reageerden direct op deze gebeurtenis. Toen men Marinus van der Lubbe, een anarchistisch lid van een communistische splintergroepering, ter plekke aantrof, werd dit gepresenteerd als het onweerlegbare bewijs dat er een communistische opstand op handen was. De nazi's zorgden ervoor dat de communistische campagne voor de verkiezingen van 5 maart gestaakt werd. De campagne van de SPD werd ernstig geschaad door het verbod op het uitgeven van pamfletten en kranten en op openbare bijeenkomsten. Als gevolg daarvan werden de linkse politieke bewegingen in Duitsland op succesvolle wijze buitenspel gezet. De volgende dag werd er naar aanleiding van de brand een nieuwe verordening uitgevaardigd. Hiermee werden de belangrijkste grondrechten van de Duitse burgers afgenomen, waaronder het recht op vereniging, persvrijheid en het recht op vrije meningsuiting. De Gestapo kreeg de bevoegdheid mensen zonder enige vorm van proces in 'Schutzhaft' (beschermende hechtenis) te nemen. De geheime staatspolitie maakte al snel gebruik van de nieuw verworven bevoegdheden: de volgende dag werden er 3133 'vijanden' van het nationaal-socialisme gevangen gezet, en gedurende de volgende twee maanden werden er nog eens 25.000 tegenstanders opgepakt.

Tijdens het proces tegen Van der Lubbe probeerden de nazi's te bewijzen dat hij namens de Duitse communistische partij had gehandeld: de linkse partijen daarentegen beschuldigden de nazi's ervan dat ze de brand zelf hadden laten stichten om hen te vernietigen. Van der Lubbe hield vast aan zijn verklaring dat hij alleen had gehandeld en niemand heeft het tegendeel daarvan kunnen bewijzen. Van der Lubbe was de enige die werd veroordeeld voor de brandstichting en werd op 23 december 1933 onthoofd.

Hieronder:
Van der Lubbe verwoordde zelf het belang van de brand in treffende bewoordingen: "De consequenties ervan zijn gecompliceerd, maar de brand zelf was zeer eenvoudig."

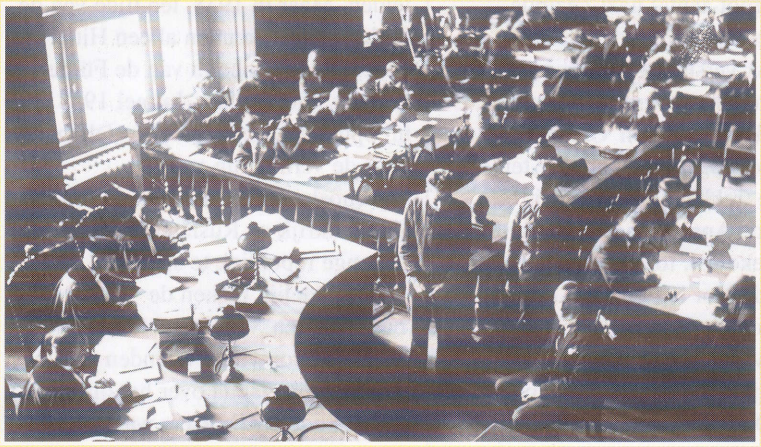

Boven:
Het was belangrijk voor de nazi's dat de brand gezien werd als het resultaat van een communistische samenzwering. Zo konden ze de angst van de bevolking voor een opstand of zelfs een burgeroorlog aanwakkeren. De Duitsers waren zo bang dat ze zelfs bereid waren hun grondrechten op te geven.

Links:
Terwijl Hitler toekeek hoe het gebouw van de Rijksdag in vlammen opging, verklaarde hij tegen de journalisten ter plekke: "U bent getuige van het begin van een groots tijdperk in de geschiedenis van Duitsland... Deze brand is daarvan het begin."

Hieronder:
Na de oorlog werd de straf van Van der Lubbe postuum verlaagd tot acht jaar vanwege brandstichting. Hij wordt nu alom beschouwd als iemand die de pech had om op het verkeerde moment op de verkeerde plek te zijn.

Boven:
Hitler vergeleek zich tijdens zijn verkiezingscampagne met de grote Duitse leiders. Hij verklaarde dat hij de traditie zou navolgen van de mannen die het moderne Duitsland hadden gecreëerd. Door zichzelf op één lijn te stellen met Frederick de Grote, Bismarck en Hindenburg wierp hij zich op als hun natuurlijke opvolger, die Duitsland in de oude glorie zou herstellen.

regio, de herinvoering van de dienstplicht, de oprichting van een luchtmacht en de herbezetting van het Rijnland waren successen waarmee Hitler de angsten van zijn generaals logenstrafte en bewees hoe passief de Westerse machten waren. De Britten sloten zelf een deal met Hitler in de vorm van het Vlootverdrag van 1935. Zij gaven Duitsland toestemming om weer een machtige vloot op te bouwen zonder daarover ruggespraak te houden met de Fransen.

De herbezetting van het Rijnland wordt tegenwoordig beschouwd als het einde van de vredesperiode van na 1918. Indertijd werd dat niet zo gezien. In 1936 en 1937 hoopte Hitler nog altijd op een overeenkomst, of zelfs een verbond, met Groot-Brittannië. Toen Neville Chamberlain in mei 1937 Prime Minister werd, stemde dat Hilter optimistisch, ondanks de wanprestaties van Von Ribbentropp als ambassadeur in Londen. Zoals Winston Churchill ooit opmerkte: Chamberlain wilde “de geschiedenis ingaan als de Grote Vredesstichter; en daarvoor wilde hij de feiten voortdurend in het gezicht slaan en grote risico's voor zichzelf en zijn land aanvaarden”. Hij gokte echter verkeerd.

DE ANSCHLUSS

In maart 1938 slaagde Hitler erin Oostenrijk op te nemen in het Duitse rijk. Hij deed dit binnen een paar dagen na de Blomberg-Fritsch affaire, waardoor het leger te kijk werd gezet en een groot aantal nazi-gezinde generaals werd bevorderd. *De Anschluss* versterkte Hitlers reputatie als de grootste Duitse staatsman sinds Bismarck: hij had een 'Groot-Duitsland' opgebouwd zonder ten strijde te trekken. Tegelijkertijd vormde de Anschluss een vooruitblik op de toekomst, toen de joden in het hele land, voor het oog van de internationale pers, het slachtoffer werden van een geweldsorgie van Oostenrijkse nazi's. De correspondent van de Daily Telegraph in Wenen beschreef hoe opgeschoten jongeren met geweren over straat liepen en 'Heil Hitler! Dood aan de joden!' schreeuwden.

AANZETTEN TOT OORLOG

Hitler besefte nooit dat de bewondering die hem ten deel viel, voornamelijk voortkwam uit het feit dat hij oorlog had weten te vermijden. De meeste Duitsers waren bang geweest dat zijn agressieve beleid tot een nieuw gewapend conflict zou leiden. Maar in 1938, ten tijde van de Sudetencrisis, kenden alleen Hitlers generaals het geheim van de Führer. Hitler wilde vechten. In mei 1938 gaf hij opdracht een plan op te stellen voor de verovering van Tsjechoslowakije: een hele kluif, zelfs als Frankrijk en Rusland nalieten om de jonge republiek te steunen.

Uiteindelijk bleken de 'bondgenoten' van Tsjechoslowakije weinig betrouwbare vrienden te zijn. Hitlers propaganda over het onrecht dat de Sudeten-Duitsers was

aangedaan, sloeg aan in het buitenland waar men geen trek had in een nieuwe oorlog. Zij accepteerden zijn beroep op het recht op 'zelfbeschikking', zonder oog te hebben voor de rechten van zijn slachtoffers.

De Tsjechische crisis in 1938 markeert een keerpunt in Hitler-Duitsland. Elke Duitse regering zou ernaar hebben gestreefd om aan het einde van de jaren 30 onder het verdrag van Versailles uit te komen en de Duitse heerschappij over de Saar en het Rijnland terug te winnen. Zelfs de Anschluss lag nog in de lijn der verwachtingen. Maar Hitlers vastberadenheid om de Tsjechoslowaakse staat af te breken had niets meer met het traditionele Duitse nationalisme te maken. De Hitler van de koude berekening, die Duitsland opnieuw had opgebouwd door de bluf van de geallieerde machten uit te spelen, was vervangen door de Führer die geobsedeerd was door de drang om zijn 'missie' te voltooien voordat het te laat was.

OPMAAT NAAR DE OORLOG

In maart 1939 nam Hitler uiteindelijk heel Tsjechoslowakije in. Dit zou de laatste keer zijn dat Frankrijk en Groot-Brittannië hem zijn gang lieten gaan, maar het was al te laat.

Na de verovering van Tsjechoslowakije volgde de invasie in Polen. De Westerse geallieerden konden zich niet langer verschuilen achter hun vredelievende beleid en het excuus van zelfbeschikking. Op 3 september 1939 verklaarden ze Duitsland de oorlog. Hitlers 'Gouden Jaren' waren voorbij. Zijn buitenlands beleid bleek een graadmeter te zijn waaraan men Hitlers populariteit kon aflezen. Zolang hij succesvol was, steeg hij in aanzien bij het volk, maar toen zijn successen ten einde waren, was het ook gedaan met zijn populariteit. Hitler zou tot de ontdekking komen dat hij niet onoverwinnelijk was en dat zijn droom van een duizendjarig rijk nooit zou worden verwezenlijkt.

Alles voor de vrede

Na de vreedzame annexatie van Oostenrijk in maart 1938, richtte Hitler zijn vizier op Tsjechoslowakije. Op 30 mei verklaarde hij in het openbaar: "Het is mijn onuitsprekelijke wens om Tsjechoslowakije in de nabije toekomst door militaire actie te vernietigen." Hitler rechtvaardigde zijn dreigement op basis van het principe van zelfbeschikking, dat de basis was geweest voor de herindeling van Europa in 1918. Hij voerde aan dat de Duitse minderheid in het Sudetenland hun recht op zelfbeschikking was kwijtgeraakt.

In theorie hadden Hitlers dreigementen tot een militaire reactie vanuit de andere Europese landen moeten leiden. Het feit dat Tsjechoslowakije lid was van de Volkenbond had een garantie moeten zijn voor de bescherming van het land; bovendien hadden Frankrijk en de USSR bilaterale verdragen met Tsjechoslowakije gesloten.

Toen op 26 september Hitlers gewelddadige toespraak over Tsjechoslowakije tot de mobilisatie van de Britse marine leidde, werd het plan voor de invasie in Tsjechoslowakije voorlopig uitgesteld. Hitler voelde zich nog niet helemaal zeker en liet zich nog steeds intimideren door de dreiging van een eventuele Britse interventie.

Mussolini reageerde snel met een voorstel voor een top tussen vier landen, bijgewoond door Neville Chamberlain, de Franse minister-president Deladier, Hitler en Mussolini zelf. Tijdens deze tweedaagse bijeenkomst op 29 en 30 september in München werd duidelijk dat Frankrijk en Groot-Brittannië bereid waren om Tsjechoslowakije op te offeren om een oorlog te voorkomen. Samen met Hitler deelden ze het land op, terwijl de twee Tsjechische diplomaten die waren afgevaardigd om te komen onderhandelen door SS'ers werden opgesloten en de volgende dag te horen kregen wat de grootmachten hadden besloten. Deze bereidheid om te onderhandelen en zich te verzoenen met een dictator die openlijk een agressief buitenlands beleid nastreefde, heeft tot hevige kritiek op de toenmalige Franse en Britse regeringsleiders geleid. Met name Neville Chamberlain schijnt hierbij een sturende rol te hebben gespeeld, waarschijnlijk omdat zijn haat jegens het communisme hem blind maakte voor de grotere dreiging van het nazisme. Chamberlain ondertekende een verklaring waarin hij met Hitler overeenkwam om in de toekomst met elkaar te overleggen over beslissingen die het buitenlandse beleid betroffen. Hitler was echter absoluut niet van plan zich aan deze belofte te houden.

Links:
Na de invasie in het Sudetenland op 10 oktober 1938 hadden de Duitse soldaten de taak de radicaal gewijzigde Reichsgrenze *(rijksgrenzen) af te dwingen. Met de assimilatie van Oostenrijk en het Sudetenland werd Grossdeutschland uitgebreid met een enorm grondgebied, 6,7 miljoen Oostenrijkers en 3,3 miljoen Duitssprekende inwoners van het Sudetenland.*

Hieronder:
Op 14 maart 1939 wist Hitler Tsjechoslowakije volledig in zijn macht te krijgen. Dit betekende het einde voor de verzoeningspolitiek van de Europese politieke leiders. In tegenstelling tot de enthousiaste ontvangst die het Duitse leger in Oostenrijk kreeg, reageerden de Tsjechen verbitterd en vol haat. Hitler kon deze invasie onmogelijk rechtvaardigen op basis van het recht op zelfbeschikking. De Tsjechen waren geen Duitsers en, zoals deze foto laat zien, ze waren ook niet van zins om Duitsers te worden.

Vorige pagina:
Chamberlain keerde triomfantelijk naar Engeland terug in de overtuiging dat Hitler zich zou laten beteugelen door de overeenkomst die hij met hem had gesloten.Hitler was even blij met de gebeurtenissen in München, die hem ervan overtuigden dat de Westerse machten niet zouden ingrijpen in het Oosten. Hij zei tegen zijn generaals: "Onze tegenstanders zijn onbeduidende wormen, zoals ik in München heb gezien."

Hieronder en rechtsonder:
De aankomst van Duitse soldaten in Oostenrijk werd door Goebbels de Blumenkrieg *(bloemenoorlog) genoemd, omdat "onze soldaten werden verwelkomd met bloemen, in plaats van met kogels". Ondanks het feit dat de nazi's het referendum over dit onderwerp manipuleerden (ze noteerden een meerderheid van 99 procent!), bestaat er geen twijfel over dat de* Anschluss *met vreugde werd begroet door de meeste Oostenrijkers.*

Majdanek

"Ondanks alles wat we al weten over de wreedheid van de nazi's, blijven de verhalen over het kamp Majdanek moeilijk te geloven."

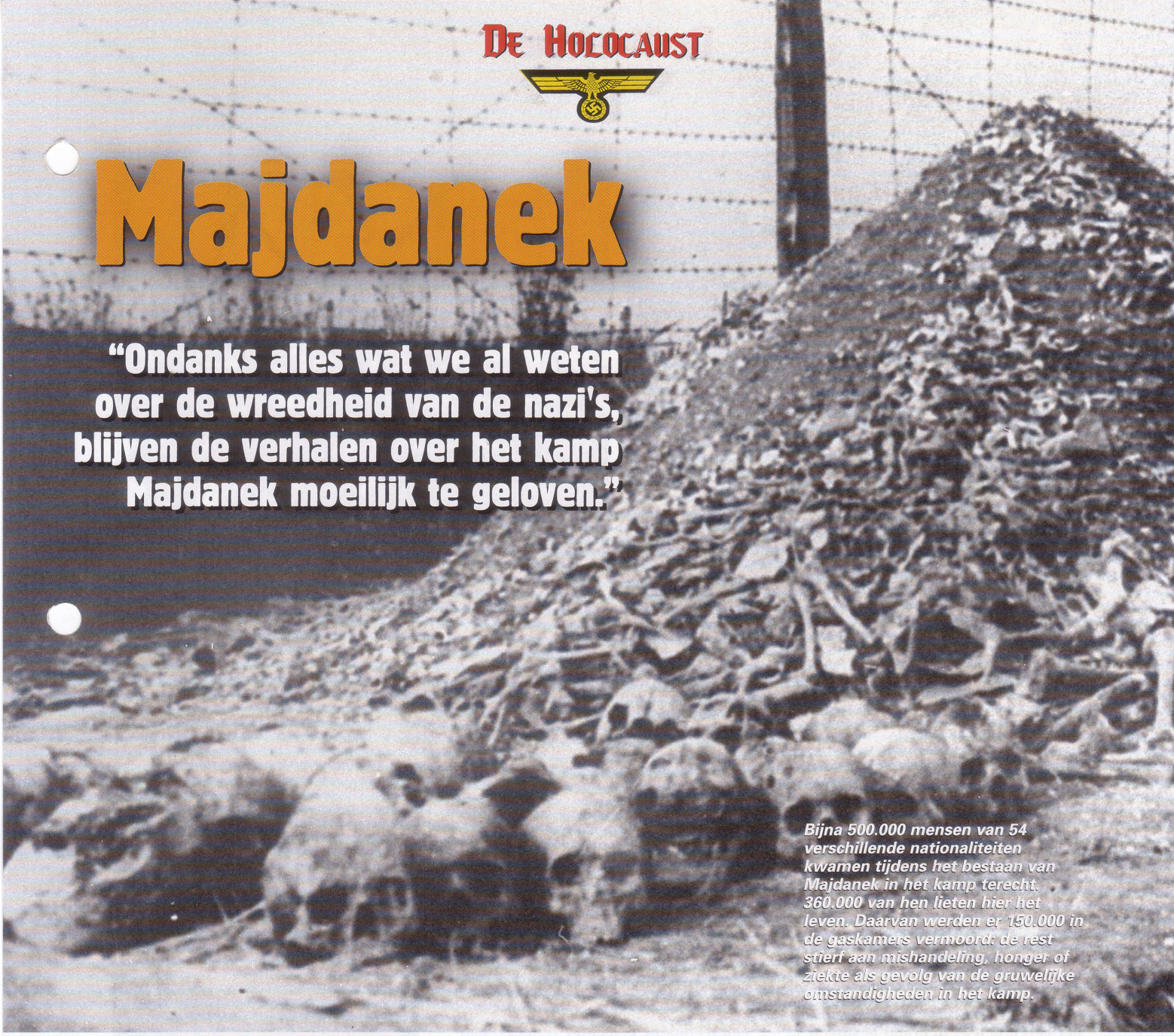

Bijna 500.000 mensen van 54 verschillende nationaliteiten kwamen tijdens het bestaan van Majdanek in het kamp terecht. 360.000 van hen lieten hier het leven. Daarvan werden er 150.000 in de gaskamers vermoord de rest stierf aan mishandeling, honger of ziekte als gevolg van de gruwelijke omstandigheden in het kamp.

BBC-REPORTER Alexander Werth was de eerste westerse correspondent die een vernietigingskamp binnenging. In augustus 1944 nam het Rode Leger de Poolse stad Lublin in. Twee mijl verderop troffen ze een uitgestrekt kamp aan met groen geschilderde barakken. De weg er naartoe was erg stoffig en er lag een fijne laag wit poeder op het gras buiten het prikkeldraad. Werth kon de kerktorens van Lublin van buiten het kamp zien. Aan de ingang was er niets akeligs te zien; alleen maar een ordelijke rij houten gebouwen.

Zijn Russische gidsen brachten hem naar een gebouw waar *'Bad und Disinfektion* II' op stond. De binnenmuren waren van beton. Er stonden banken langs en er waren kranen waar nieuw aangekomen gevangenen zich konden wassen. Tegen Werth werd verteld dat de gevangenen zich moesten uitkleden en naar het volgende vertrek moesten gaan. In feite was dit een serie van betonnen ruimtes zonder ramen, elk zo'n vijf meter in het vierkant. Alleen een dakvenster bracht wat licht voor de meer dan 200 mensen die in elke ruimte bij elkaar waren geperst en die inmiddels wel vermoedden dat er iets ergs stond te gebeuren. Vervolgens werd de deur dichtgeslagen, waarna een SS-bewaker de gebeurtenissen door een kijkgat kon volgen.

GIFGAS

Er werd warme lucht naar binnen gepompt om de temperatuur te verhogen voordat er blauwe kristallen (*Zyklon B*) van bovenaf naar binnen werden gegooid om in de vochtige ruimte te verdampen tot het giftige blauwzuurgas. Er waren zes van dergelijke betonnen vertrekken en op vol vermogen kon men er per cyclus ca. 2000 mensen doden. De lijken werden door de *kapo's* naar buiten gehaald. Ze werden op vrachtwagens geladen en naar het crematorium aan de andere kant van het kamp gereden. Daar lag er een dikke laag as op de grond. Volgens Werth was dit geen "perfecte as, want er lagen hoopjes kleine menselijke botten tussen: jukbeenderen, vingerkootjes en stukjes schedel, en zelfs een klein dijbeen dat alleen maar van een kind kan zijn geweest". Achter de hopen as lag een enorm veld met kolen, hectaren vol grote, groene kolen. Allemaal bedekt met een fijn laagje wit stof. De dikke wortels waren

Linksboven:
Deze ontheiligde thorarollen werden door de Russen gevonden tussen de miljoenen kunstschatten die door de nazi's waren gestolen. Het Russische leger bevrijdde Lublin op 24 juli 1944. Majdanek was het eerste vernietigingskamp dat werd bevrijd en het enige dat vrijwel ongeschonden kon worden ingenomen.

Rechtsboven:
Hoewel het merendeel van de slachtoffers in Majdanek joods was, lieten er ook meer dan 100.000 niet-joodse Polen en tienduizenden Russische krijgsgevangenen in dit kamp het leven.

verankerd in lagen mest en menselijke as. Volgens de overlevenden hadden de gevangenen en de bewakers hiervan geleefd tijdens het tweejarige bestaan van het vernietigingskamp.

OVENS VAN DE DOOD

Werth zag de overblijfselen van de houten wanden van het crematorium - het gebouw was in brand gestoken voordat hij aankwam. Er waren zes enorme ovens te zien, met de deuren open. "Het stonk er, niet erg sterk, maar het stonk er naar bederf. Ik keek naar beneden. Mijn schoenen waren wit van het stof en de betonnen vloer rond de ovens lag vol met stukjes verbrande menselijke beenderen."

Er lagen stapels kolen klaar om het vuur op te stoken. Een grote fabrieksschoorsteen torende er hoog bovenuit. Naar schatting waren er 360.000 mensen vermoord in Majdanek, een aantal daarvan was in de bossen bij het kamp om het leven gebracht. De piek was op 3 november 1943 toen de commandant van Majdanek toezag op de moord op 20.000 joden. De helft ervan werd aan de rand van het Krempecki-bos gefusilleerd en begraven. Zelfs op de hoogste capaciteit kon het crematorium de rest niet snel genoeg verwerken. Daarom werd er een grote brandstapel gemaakt met blokken hout en benzine. Het crematorium was gebouwd voor een temperatuur van 1700 graden celsius, maar de brandwerende stenen waren toch vervormd en de deuren gecorrodeerd. Ondanks de professionele zorg van een technicus genaamd Tellener, had men de temperatuur te hoog opgevoerd om maar des te meer gevangenen te kunnen verwerken voordat het Rode Leger het kamp overspoelde.

OPERATIE REINHARD

Majdanek was een van de vijf vernietigingskampen die de nazi's opzetten in het kader van 'Operation Reinhard', genoemd naar Reinhard Heydrich. Het eerste daarvan, Belzec, werd eind 1941 gebouwd en in maart 1942 werden er gaskamers geïnstalleerd onder leiding van Christian Wirth. Met tankmotoren werd er koolmonoxide in de vergassingskamers gepompt. Sobibor werd in maart 1942 opgezet voor dezelfde apparatuur. Daarna volgden Treblinka en Majdanek. In het vijfde kamp, Auschwitz-Birkenau, begon men met het gebruik van Zyklon-B.

"Ik zag een berg Hoger dan de Mont Blanc. En heiliger dan de berg Sinaï. Niet in een droom. Het was werkelijkheid. Deze berg stond op deze wereld. Ik zag zo'n berg - van joodse schoenen in Majdanek."

Gedicht geschreven door Moses Schulstein Overlevende van Majdanek

Evenals Auschwitz was Majdanek een combinatie van een concentratiekamp, een werkkamp en een dodenfabriek. Het kamp was oorspronkelijk gebouwd als krijgsgevangenenkamp, waar 'partizanen' uit Wit-Rusland werden opgesloten. Onder de gevangenen bevond zich inderdaad een handjevol verzetsstrijders, maar voor het merendeel waren het joodse burgers die waren gevangen in het Duitse

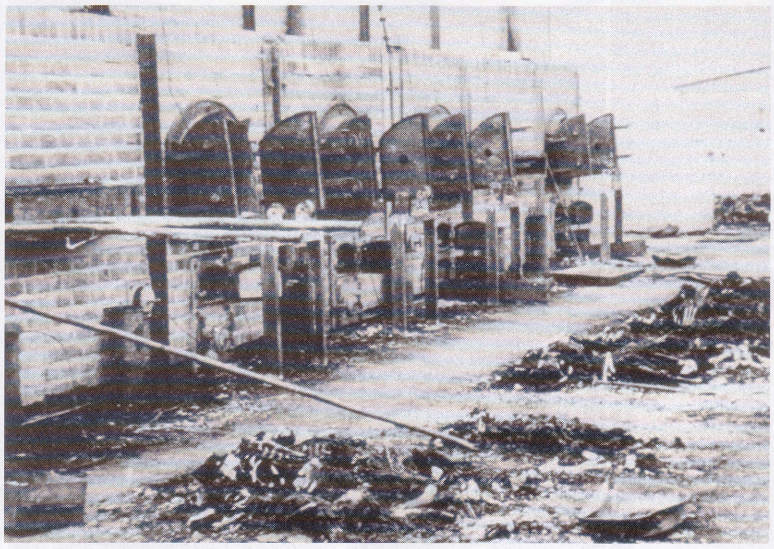

Linksboven:
Nadat de Russen Majdanek in juli 1944 innamen, maakten ze hun ontdekkingen wereldkundig. Om de wereld ervan te overtuigen dat dit geen Russische propaganda was, werden er westerse correspondenten in het kamp uitgenodigd.

Rechtsboven:
Twee kampwachten sluiten de deur van een gaskamer af. Slechts 117 van de 1300 Duitsers die in Majdanek hadden gewerkt werden berecht. 11 van hen werden ter dood veroordeeld.

sleepnet. In naam bleef Majdanek een krijgsgevangenenkamp tot februari 1943 toen het omgedoopt werd tot een *Konzentrationslager* (KZ).

De omstandigheden waren vanaf het allereerste begin erg slecht. De voedselvoorziening was zo gebrekkig dat er 18 gevallen van kannibalisme werden gemeld door de Duitsers.

In het derde jaar van hun oorlog tegen de nazi's dachten de Russen dat ze inmiddels wel alle misdaden van Hitler en zijn regime hadden aanschouwd. In 1943 had men in Krasnodar een aantal Russische verraders berecht die de SS hadden geassisteerd bij het vermoorden van 7000 Russische burgers, voor het merendeel joden, door middel van de *doesjegoebka* of 'zielendoders' - de vrachtwagens met een luchtdichte laadbak waarin de uitlaatgassen naar binnen werden gepompt zodat de inzittenden door koolmonoxide-vergiftiging om het leven kwamen. Het proces werd breed uitgemeten in de Russische pers, maar de verhalen van gillende kinderen die met geweld de wagens in werden gesleept, werden alom beschouwd als communistische propaganda, zelfs door de communisten.

ONTKENNING VAN DE HOLOCAUST

Majdanek was zo grootschalig dat iemand die het niet met eigen ogen had gezien, het niet kon geloven. Konstantin Simonov schreef een artikel in de *Pravda*, een krant waarvan de naam (Waarheid) op zich al als een leugen werd beschouwd. In het Westen werd het verslag van Alexander Werth in eerste instantie als onzin afgedaan, totdat de Illustrated London News de eerste foto's afdrukte van de gaskamers, het crematorium en de kampinrichting. De mannen van maarschalk Rokossowski, de bevrijders van Lublin, gaven rondleidingen door Majdanek aan alle buitenlandse correspondenten die bereid waren de reis te ondernemen. Het nieuws deed snel de ronde.

De wereldwijde impact van wat de Russen in Majdanek aantroffen was enorm. Het was het eerste vernietigingskamp dat bevrijd werd en het enige dat nog enigszins intact was - de Duitsers hadden niet voldoende tijd om het bewijsmateriaal te vernietigen voordat het Rode Leger arriveerde.

TIJD VOOR VERGELDING

De Russische meesterpropagandist Ilya Ehrenburg had zijn volk tegen de nazi's opgezet vanaf het moment dat de Duitsers in 1941 de overwinning in Rusland leken te gaan behalen. In de nasleep van Majdanek, riep hij niet langer tot de overwinning op, maar tot wraak. "Er marcheren niet alleen divisies en legers naar Berlijn", schreef hij terwijl het Rode Leger Duitsland binnenviel. "Alle loopgraven, graven en ravijnen die zijn gevuld met de lijken van de onschuldigen zijn onderweg naar Berlijn, alle kolen van Majdanek en alle bomen van Vitebsk waaraan de Duitsers zoveel ongelukkigen hebben opgehangen. De laarzen en schoenen en de babyslofjes van de mensen die zijn vermoord en vergast in Majdanek zijn op weg naar Berlijn... Duitsland, het uur van de vergelding heeft geslagen!" De Duitse burgerbevolking betaalde uiteindelijk de kosten voor Majdanek en de volkerenmoord in Oost-Europa. De Russische troepen waren in Duitsland aangekomen en hadden van hogerhand toestemming gekregen om wraak te nemen. Massamoorden en groepsverkrachtingen waren de uitwassen die overal plaatsvonden, van Oost-Pruisen tot in Berlijn. Pas medio april 1945 kreeg Ehrenburg opdracht om zijn haatcampagne te beëindigen. Tot dat moment voerde het Russische leger een terreurbewind uit waardoor circa twee miljoen mensen van het aangezicht van de aarde leken te verdwijnen, zoals ook met de slachtoffers van Majdanek was gebeurd.

Operatie Erntefest

De Duitsers gebruikten de codenaam *Erntefest* (Oogstfeest) voor de executie van de laatste joden in het *Generalgouvernement* in de herfst van 1943. De operatie was de climax van Operatie Reinhard, de uitroeiing van de Poolse joden die een jaar eerder was begonnen. De implementatie van het plan werd versneld door de opstand en ontsnappingspoging van joodse gevangenen uit het concentratiekamp Sobibor in oktober. De SS was bang voor meer door joden geleide opstanden in de regio. Om eventuele problemen tegen te gaan, besloot de SS over te gaan tot het executeren van de resterende joden die als dwangarbeiders werkten en geïnterneerd waren in de kampen Trawniki, Poinatowa en Majdanek.

Boven:
Een aantal joden die in november 1943 in Majdanek aankwamen, werd doodgeschoten in plaats van vergast. Met muziek uit de luidsprekers probeerde men het geluid van de massale executies te verdringen. Hierbij werden 20.000 mensen op één dag gedood.

Rechts:
In het nabijgelegen Lublin lag het 'Chopin Lager' aan een straat die naar de componist was genoemd: dit was een pakhuis van vijf verdiepingen waar de bezittingen van honderdduizenden slachtoffers werden gesorteerd om naar Duitsland te worden verscheept. Hier lagen onder andere 850.000 paren schoenen opgeslagen.

Linksboven:
Majdanek kon 25.000 mensen per dag verwerken. Na het vergassen werden de slachtoffers in de crematoria verbrand. Maar omdat de ovens het hoge tempo niet aankonden, werden er hoge brandstapels gebouwd. De rook op deze foto komt van zo'n brandstapel.

Boven:
In Majdanek gebruikte men ook Zyklon B (blauwzuurgas) in de gaskamers. Met dit gas kon men 2000 mensen binnen dertig minuten vermoorden.

MOEDERS VAN HET VOLK

Vrouwen in het Derde Rijk

De nazi-propaganda benadrukte de mythische deugden van de arische vrouw.

Hitler wilde de emancipatie van de vrouw enkele decennia terugdringen. In de praktijk slaagden de nazi's er thuis noch op de werkvloer in de dominante rol van de man te herbevestigen.

HITLER AANBAD EEN BEPAALD ideaal van de vrouw, en in ruil daarvoor aanbaden zij hem. Door het nazi-bewind werden de vrouwen echter terug geworpen in een zeer traditionele rol. Zij moesten de 'Moeders van Duitsland' worden. Al vrij snel werden abortus en het gebruik van voorbehoedsmiddelen door de nazi's verboden, samen met alle andere praktijken die een bedreiging vormden voor het voorbrengen van gezonde arische baby's, zoals homoseksualiteit en prostitutie. Natuurlijk spraken de nazi's nooit in het openbaar uit hoe ze vrouwen echt zagen: als fokfabrieken voor het kanonnenvoer waarmee Hitler zijn buitenlandse ambities kon bevredigen. In plaats daarvan creëerden ze een ideaalbeeld waar elke vrouw naar moest streven. In de kunstuitingen van de nazi's werden vrouwen afgebeeld binnen de traditionele omgeving van het gezin, waar moeder, vader en kinderen hun vaste rol hadden.

Vrouwen moesten voldoen aan het imago van de ideale 'Gretchen-

De vrouwen moesten zich laten leiden door de principes van het Glaube und Schönheit*-programma van Von Schirach: geloof in de Führer en schoonheid als weerspiegeling van hun vrouwelijkheid en vruchtbaarheid.*

vrouw": robuust, eenvoudig gekleed, blond en met een geschikt figuur om veel kinderen te baren. Make-up en mode werden veroordeeld als on-Duits en representatief voor de decadentie van het Weimar-tijdperk. Diëten werd als niet-patriottisch gezien, omdat het ongezond was en niet bevorderlijk voor de voortplanting.

TERUG NAAR DE NATUUR

Om de moedercultus te promoten, werd de term '*Kindersegen*' alom gebruikt. Hitler maakte van 12 augustus (zijn moeders verjaardag) een dag van nationale viering van het moederschap. Op deze dag werd het *Ehrenzeichen der Deutschen Mutter* - het erekruis voor de Duitse moeder - uitgereikt. Voor dit beloningssysteem, dat was gebaseerd op een onderscheiding die in 1920 in Frankrijk werd geïntroduceerd, kwamen vrouwen in aanmerking die een ongebruikelijk groot aantal kinderen hadden gebaard. Het bronzen kruis was voor moeders met vier kinderen: er waren zilveren en gouden kruisen voor moeders met respectievelijk zes en acht kinderen.

Ook waren er economische bonussen. Pasgetrouwden kregen een lening van RM 1000,- op voorwaarde dat de echtgenote niet buitenshuis ging werken. Een kwart van de lening werd omgezet in een schenking van de Führer voor elk van de eerste vier kinderen die werden geboren. Ook kregen ouders een toelage van RM 100 per kind, terwijl de feitelijke kinderbijslag pas startte vanaf het derde kind en hoger werd voor het vijfde kind om zo grotere gezinnen te stimuleren.

Niet iedereen kwam in aanmerking voor een lening of voor het moederschap. Leningen werden pas verstrekt na een analyse van de raszuiverheid en morele betrouwbaarheid van de aanvrager. Wie naar alle waarschijnlijkheid niet zo snel meer kinderen zou voortbrengen, zoals alleenstaande moeders en zelfs weduwen, kwam niet in aanmerking voor hogere kindertoelages of speciale leningen. Joden kwamen al helemaal niet in aanmerking. Het lot van degenen die 'genetisch ongeschikt' werden bevonden, was nog veel slechter. Lichamelijk of verstandelijk gehandicapte vrouwen, waarbij de desbetreffende aandoening als erfelijk werd beschouwd, werden gesteriliseerd conform een wet van 14 juli 1933.

DUBBELE NORMEN

Uit het gedrag van de hogere nazi's in Duitsland blijkt dat er een groot verschil was tussen het officiële partijbeleid inzake de gewenste vrouwelijke kenmerken en het type vrouw waartoe de Duitse leiders zelf waren aangetrokken. Waar Hitlers smaak leek overeen te komen met zijn eigen arische ideaal, gold dat niet voor de meeste van zijn metgezellen. Hitler beschreef zijn perfecte vrouw eens als: “snoezig, naïef vrouwtje - zacht, lief en dom.”

Beruchte versierders als Goebbels en Martin Bormann daarentegen gaven de voorkeur aan meer opvallende dames in plaats van de huiselijke fokmachines. Door hun hoge posities was er echter niemand die hun dubbele normen bekritiseerde.

De vrouw van Martin Bormann wilde zelfs een triootje met haar echtgenoot en diens maîtresse om het aantal verwekte kinderen van het 'Herrenvolk' te verhogen.

De 'beschilderde' vrouwen waaraan de hoge nazi's de voorkeur gaven,

Links:
Meisjes van de* Bund Deutscher Mädchen *(BDM) luisteren aandachtig naar een toespraak van Heinrich Himmler. Deze vrouwen waren de potentiële doelgroep voor het* Lebensborn*-project waar ze kinderen moesten laten verwekken door SS'ers.

leken in niets op Gertrud Scholtz-Klink, de *Reichsfrauenführerin* van Duitsland. Zij werd geportretteerd als de ideale Duitse vrouw. Zij had maar liefst tien kinderen en haar idee van de rol van de vrouw kwam perfect overeen met de ideeën van de nazi's. Na de dood van haar eerste echtgenoot trouwde zij met SS *Obergruppen-führer* August Heissmeyer. Dit echtpaar was exemplarisch voor de denkbeelden van de nazi's over de superioriteit van het arische ras.

'WEER AAN HET BREIEN'

Scholtz-Klink stond aan het hoofd van alle nationaal-socialistische vrouwenbewegingen inclusief het *Frauenwerk* (een federale vrouwenorganisatie), de vrouwenbond van het Rode Kruis, de vrouwenbond van het *Deutsche Arbeitsfront* en het Arbeidsfront voor Vrouwen. Haar triomfantelijke verklaring "De Duitse vrouw breit weer!" weerspiegelt de nieuwe rol van de vrouw. Een vrouwenorganisatie die niet binnen dit beeld paste, werd al snel verboden.

'Emancipatie' van de vrouw betekende voortaan dat ze haar ondergeschikte rol moest aanvaarden en omarmen. Zoals Scholtz-Klink het uitlegde: "Aan de vrouw is binnen de natie een grote taak toebedeeld, de zorg voor de man, de geest, het lichaam en de ziel... Het is de missie van de vrouw om te zorgen... voor de levensbehoeften vanaf het eerste tot het laatste moment van het menselijk bestaan." De vrouwen die het zwaarst onder deze denkbeelden leden, waren de dames die voorheen een beroep hadden gehad als arts, jurist etc. Vanaf het moment dat Hitler aan de macht kwam, kregen zij een speciale behandeling door de nazi's. Er waren niet voldoende vrouwen in hogere functies om effectief verzet te voeren. Vanwege hun geringe aantal zou er bovendien geen enkele branche onder lijden als zij moesten stoppen met werken.

MANNELIJKE BASTIONS

Getrouwde vrouwelijke artsen en ambtenaren werden onmiddellijk ontslagen, zodra de nazi's aan de macht kwamen. Na juni 1936 mochten vrouwen niet langer werken als rechter of als openbare aanklager, en was het hen niet meer toegestaan om zitting te nemen in een jury. De reden daarvoor was eenvoudigweg dat vrouwen: "niet logisch kunnen denken of objectief kunnen redeneren, aangezien ze zich alleen maar door emoties laten leiden." In hetzelfde jaar werd de toelating van meisjes tot de opleidingen voor hoogleraren opgeschort en was het lesprogramma voor vervolgopleidingen voor meisjes volledig gericht op huishoudelijke taken. Het denkbeeld van de nazi's over de verschillen tussen mannen en vrouwen was vrij eenduidig: de vrouwen waren uitgebuit en onredelijk zwaar belast tijdens de Weimar-periode. Ze hadden onvrouwelijke rollen toebedeeld gekregen en daardoor hadden ze hun belangrijke taak als moeders van de toekomstige leiders van Duitsland veronachtzaamd. Zoals Goebbels het uitlegde: "De enige reden waarom wij de vrouwen uit openbare functies verwijderen, is omdat wij hun essentiële waardigheid weer aan hen willen teruggeven." De ware roeping van de vrouw was mooi zijn en kinderen ter wereld brengen.

Vrouwen die zich zwaar opgemaakt in het openbaar vertoonden, liepen het risico te worden uitgemaakt voor 'hoer' en 'verraadster'. Bepaalde nazi-organisaties weigerden vrouwen die poeder of lippenstift op hadden de toegang tot hun bijeenkomsten.

De politie in Erfurt had van het lokale hoofd van de politie de opdracht gekregen vrouwen aan te houden die rookten, en hen erop te wijzen wat hun verantwoordelijkheid

Hieronder:
Niet alle vrouwen waren geschikt als echtgenote van de arische elite - de SS'ers. De gezondheid en afkomst van een potentiële bruid werden grondig onderzocht.

Kinder, Kirche, Küche

De Eerste Wereldoorlog wakkerde de trend van emancipatie van de vrouwen die al bestond in de Europese landen alleen maar aan. Duitsland vormde daarop geen uitzondering: in de Weimar-republiek speelden vrouwen een actieve rol; ze konden deelnemen aan de lokale overheid; de aantallen vrouwen op de universiteit namen toe en mannelijke bastions zoals de juridische macht en de medische wetenschap zetten aarzelend hun deuren open voor vrouwen.

Tegelijkertijd daalde het geboortecijfer. Dit was het gevolg van het tekort aan mannen na de oorlog (een op de vier vrouwen kon geen echtgenoot vinden) en van de steeds slechtere levensstandaard. Dit betekende niet alleen dat ouders het zich niet konden veroorloven om grote gezinnen te onderhouden, maar ook dat de vrouwen gedwongen waren om te gaan werken.

Hitler wilde dit niet aanvaarden. Hij wilde koste wat kost de trends keren van het dalende geboortecijfer en het stijgende aandeel van vrouwen in het arbeidsproces. Zijn denkbeelden waren niet erg revolutionair. De mannen hadden al eeuwenlang geprobeerd de vrouwen in huis op te sluiten. De man was de kostwinner en de rol van zijn 'partner' was het zorgen voor haar echtgenoot en de talloze kinderen waarmee hij haar had gezegend. Dergelijke denkbeelden waren altijd populair gebleven bij de conservatieve geledingen in Duitsland. Hun orthodoxe overtuiging werd het beste verwoord door de slogan '*Kinder, Kirche, Küche*' - kinderen, kerk en keuken. Vrouwen werden geacht hun hele leven aan deze 'drie K's' te wijden. Hitlers denkbeelden werden gedeeld door een verrassend groot aantal vrouwen die een belangrijke bijdrage leverden aan de Duitse conservatieve gedachte. Ze waren het werken beu en waren gedesillusioneerd door de liberale democratie. Voor dergelijke mensen was de dreiging van het Bolsjewisme zeer reëel en bood de oproep van de nazi's om terug te keren naar de traditionele waardes troost. Na de instabiliteit en de vermeende corruptie van Weimar omarmden de vrouwen enthousiast het keurslijf van het nationaal-socialisme.

Boven:
Deze poster van 1934 moest vrouwen ertoe aanzetten te profiteren van de nieuwe financiële regelingen voor kinderen, zoals trouwleningen. De gestyleerde arische moeder tegen de traditionele achtergrond weerspiegelde de oproep van de nazi's aan de vrouwen om terug te keren naar een eenvoudigere manier van leven.

Boven:
Vrouwen aanbaden Hitler. Deze foto toont hoe vrouwen in traditionele kleding de nieuwe 'Duitse' groet brengen. Dit illustreert hoezeer het nazisme geobsedeerd was met traditie en gehoorzaamheid. De Duitse politieke traditie was autocratie en de meeste mensen waren bereid om hun flirt met de democratie ten tijde van de Weimar-republiek te beëindigen.

Rechts:
Moeders en kinderen in een door de nazi's georganiseerde 'kinderwagenoptocht' . De boodschap is duidelijk: Duitse vrouwen moeten kinderen hebben en liefst zoveel mogelijk!

als moeder was. Ook werden de vrouwen aangemoedigd zich niet druk te maken om hun figuur aangezien slankheid, evenals roken, niet bevorderlijk was voor zwangerschappen. Met name de leden van de *Bund Deutscher Mädel* volgden deze antimodernistische en sobere denkbeelden. Het ideaal dat zij nastreefden, was dat van het 'Gretchen'-meisje: met brede heupen, zonder korset en met een weelderige bos blond haar dat in een knot of in staarten gedragen werd. De nazi's vonden het belangrijk dat vrouwen niet deelnamen aan het arbeidsproces, omdat dit hun belangrijkste rol als moeder en echtgenote in de weg stond. Soms moest de nazi-retoriek zich echter naar de realiteit buigen. De nazi's hadden in een periode van vier jaar vanaf 1933 800.000 vrouwen aan het arbeidsproces willen onttrekken. Maar de eisen die aan de industrie gesteld werden door de herbewapening en het groeiende gebrek aan mannelijke arbeiders betekende dat men steeds meer vrouwen nodig had om de industriële productie op peil te kunnen houden. De nazi's loofden daarom royale bonussen uit om vrouwen te stimuleren om weer te gaan werken. Fabrieken kregen betere medische faciliteiten; soms hadden ze zelfs crèches. Ook de werkgevers gaven de voorkeur aan vrouwen, omdat zij slechts 2/3 kostten van wat men voor hun mannelijke tegenhangers moest betalen.

KLASSENVERSCHILLEN

Met de oorlog werd er een zware tol gevraagd van het beschikbare arbeidspotentieel. Door de dienstplicht waren er geen jonge mannen meer beschikbaar voor de fabrieken en namen vrouwen en oudere mannen hun plaats in.

De enige vrouwen die gedwongen werden om in de fabrieken te gaan werken, waren de vrouwen die daar voorheen ook hadden gewerkt: de arbeidersklasse. Hitler had er geen problemen mee om gebruik te maken van arbeidersvrouwen, maar hij weigerde de dames uit de Duitse middenklasse toestemming te geven om minderwaardig handwerk in de fabriek uit te voeren. Een dergelijk onderscheid haalde het nationaal-socialistische idee van een 'volksgemeenschap' volledig onderuit. Onder de arbeidersklasse was er veel onvrede over het feit dat hun vrouwen weer in de fabrieken moesten werken, terwijl de dames uit de meer welgestelde klassen een vrij onbekommerd leven konden blijven leiden. Goering had zijn eigen argument waarom het onderscheid in stand moest worden gehouden. Hij beweerde dat de middenklasse genetisch superieur was en als ware drager van de Duitse cultuur moest worden aangemoedigd om zich voort te planten. Ondanks de voorkeursbehandeling en hun betrekkelijk comfortabele levensstijl daalde het geboortecijfer bij deze 'raciaal superieure' klasse echter snel tijdens de oorlog. Veel vrouwen uit de arbeidersklasse hadden de fabrieken nooit echt verlaten en als gevolg daarvan had de mobilisatie van deze groep als arbeiders niet echt een groot effect op het tekort aan arbeidskrachten.

DALEND GEBOORTECIJFER

Ondanks de pleidooien van Speer en Goebbels, weigerde Hitler om de middenklasse aan het werk te zetten. De pogingen om deze vrouwen te mobiliseren waren halfslachtig, twijfelachtig en in het algemeen niet succesvol. In plaats daarvan maakte Hitler gebruik van slavenarbeiders die werden aangevoerd uit de bezette gebieden in het Oosten. Deze mensen waren goedkoop en konden niet klagen, maar doordat ze systematisch overwerkt waren, waren ze niet productief. In tegenstelling tot Duitsland mobiliseerden de geallieerden hun vrouwen vanaf het begin van de oorlog om te werken in de belangrijke bewapeningsprojecten. Als gevolg daarvan droeg de pseudo-filosofie van de Duitsers bij aan hun eigen ondergang. Ondanks het enorme offer dat Duitsland bracht door de vrouwen thuis te houden, daalde het geboortecijfer tijdens de oorlog snel. De aanvankelijke stijging van het aantal geboortes onder de nazi's, was veel meer beïnvloed geweest door de verbeterde economische omstandigheden en de maatschappelijke stabiliteit dan door de aandacht die de nazi's besteedden aan het 'Duitse moederschap'. Hitlers beleid inzake vrouwen werd bepaald door eugenetica. Hij wilde een ras van arische 'Übermenschen' voortbrengen dat zou heersen over de bezette gebieden in het Oosten. Helaas voor Hitler waren de eerste kinderen die tijdens het nazi-regime werden geboren pas 12 toen het Duizendjarige Rijk alweer ineenstortte.

Onder:
Voor vrouwen uit de middenklasse veranderde er weinig tijdens de oorlog. De weigering om het moreel in de gezinnen aan te tasten door rantsoenering of een algemene arbeidsplicht in te voeren verzwakte de Duitse economie tijdens de oorlog.

Magda Goebbels

MAGDA GOEBBELS was getrouwd met Joseph Goebbels. Samen met haar echtgenoot hield ze het ideaal hoog waar alle Duitse echtparen naar zouden moeten streven. Samen hadden ze zes kinderen en naar buiten toe deden ze zich voor als een idyllisch gezin.

De werkelijkheid was heel anders. Joseph was een onverbeterlijke charmeur, die nooit een knap gezichtje kon weerstaan en in zijn functie als minister van propaganda kwam hij vaak in de verleiding. Uit wanhoop keerde Magda zich tot Hitler die persoonlijk ingreep en Goebbels de les las vanwege zijn ontelbare avontuurtjes.

Magda had niets op met de sobere wereld van de bruine hemden en het veldgrijs. Daarom stemde zij ermee in de beschermvrouwe te worden van het Duitse Mode-instituut. Uiteindelijk voelde haar echtgenoot zich gedwongen haar hierbij te ondersteunen.
Hij sprak over "Een artistieke omgeving... waar vrouwelijke schoonheid en elegantie kan leiden tot een bescheiden maar zeker bestaan, veilig van de verruwing en vermannelijking van de Duitse vrouwen."

Tijdens het Derde Rijk bleef Magda een stijlicoon. Zij straalde een bepaalde glamour uit die veel meer aansprak dan het officiële vrouwelijke rolmodel. Maar haar onafhankelijkheid was een illusie, die alleen maar mogelijk was met de instemming van de mannen om haar heen. Zij zat vast aan haar publieke imago als de ideale Duitse moeder, en kon niet laten merken hoe droevig haar bestaan in werkelijkheid was.

Magda's leven was vervuld van tegenstellingen. Deze levendige, wereldse vrouw had een complex en ijdel karakter, en had niets op met het keurslijf waarin de nazi's de vrouwen wilden dwingen. Zij verloochende het 'Gretchen'-ideaal van de huiselijke deugden en natuurlijke schoonheid waar Hitler zo van hield. Maar uiteindelijk bleef ze trouw aan het nazisme en aan Goebbels. In de bunker in Berlijn vergiftigde ze haar kinderen en pleegde ze samen met haar man zelfmoord.

Bovenaan:
Magda vergezelt haar echtgenoot tijdens een officiële reis naar Griekenland in september 1936. Hun huwelijk was zeer stormachtig en werd vooral bijeen gehouden doordat Hitler aangaf dat een echtscheiding de reputatie van de partij zou aantasten.

Boven:
Januari 1939. Het echtpaar Goebbels woont een feest in Berlijn bij. Magda vond Hitler veel aantrekkelijker dan haar echtgenoot en die gevoelens waren waarschijnlijk wederzijds. Magda vertelde eens in vertrouwen aan een kennis dat haar zoon Helmuth (geboren in 1935) verwekt was door Hitler.

Links:
Na de vriendschappelijke scheiding van haar eerste man in 1929 trouwde Magda op 19 september 1931 met Joseph Goebbels. Hitler moedigde het huwelijk aan teneinde meer vrouwen toe te voegen aan zijn naaste kring en deed zijn best om het turbulente paar bij elkaar te houden.

Hoewel hij als telg van een aristocratische Pruisische familie een afkeer had van Hitler en het nazisme, weigerde Von Rundstedt mee te werken aan de complotten tegen de Führer waarbij veel van zijn collega-officieren betrokken waren.

Gerd Von Rundstedt
DE OVERLEVER

De door vriend en vijand gerespecteerde Von Rundstedt werd de hoogste en meest duurzame officier van de Wehrmacht.

VON RUNDSTEDT was van de 'oude school'. Hij werd op 12 december 1875 geboren in Aschersleben bij Magdeburg. Zijn vader stamde uit de militaire aristocratie; zijn moeder was afkomstig van de welvarende bourgeoisie. In de Eerste Wereldoorlog diende hij voornamelijk als stafofficier aan het front in het Oosten en behaalde hij de rang van majoor. Hij bleef in uniform en was in 1932 als *generaal* Von Rundstedt de commandant van *Wehrkreis* III, het militaire district Berlijn.

Onder de nazi's volgde zijn carrière een weinig controversieel pad, maar toen de nazi-sympathisant Von Blomberg in maart 1938 werd bevorderd tot bevelhebber van de Wehrmacht, besloot Von Rundstedt uit diplomatieke overwegingen vrijwillig zijn functie neer te leggen.

TERUG IN HET HARNAS

Minder dan een jaar later werd de 64-jarige generaal bij de mobilisatie weer

onder de wapenen geroepen. Met Erich von Manstein als zijn assistent leidde Von Rundstedt Heeresgruppe Süd Polen binnen. Na een vrijwel perfecte campagne voerde hij het bevel over de bezettingstroepen van de Wehrmacht. Vervolgens nam hij Heeresgruppe B over voor de campagne in het Westen. Von Rundstedt zag al snel de goede punten in van het plan dat Von Manstein ontwikkeld had en drong er bij het OKW op aan dat ze dit plan moesten overnemen. Heeresgruppe B had de belangrijkste rol in de slag in Vlaanderen. Von Rundstedt trok de ondoordringbaar geachte Ardennen binnen en reed door tot aan het Kanaal. Daar kreeg hij van Hitler het bevel om zijn troepen tegen te houden voordat ze de geallieerden bij Duinkerken de genadeslag konden toebrengen. Wellicht heeft Von Rundstedt hierin zelf een rol gespeeld. Hij was nog altijd niet echt overtuigd van de voordelen van pantserlegers en heeft Hitler er wellicht van overtuigd dat men de tanks moest laten wachten totdat de infanteriedivisies waren aangekomen om vervolgens een conventionele aanval op het bruggenhoofd uit te voeren. Ongeacht de redenen, de geallieerden werden hierdoor wel in staat gesteld hun mannen vanaf de stranden bij Duinkerken te evacueren.

PROMOTIE

Von Rundstedt werd op 19 juli 1940 tot *Feldmarschall* bevorderd en zijn Heeresgruppe B kreeg een belangrijke rol toebedeeld bij de geplande invasie in Engeland. De veldmaarschalk ging er niet ten onrechte vanuit dat dit slechts bluf was. Op 14 maart 1941 droeg hij Heeresgruppe B over aan zijn vriend Witzleben en twee weken later leidde hij Heeresgruppe Süd tijdens Operatie Barbarossa. Omdat hij het Oostfront nog kende van de Eerste Wereldoorlog, probeerde Von Rundstedt Hitler er van te overtuigen dat Rusland niet met een snelle campagne te veroveren was. Dit was tevergeefs, maar hij slaagde er wel in het hoofddoel van de campagne te laten veranderen in Leningrad, waar men steun van de Finnen verwachtte.Von Rundstedt voerde

Boven:
Von Rundstedt was al vanaf 1893 legerofficier. Tijdens de Eerste Wereldoorlog klom hij op tot stafchef van een legerkorps en assisteerde hij bij de reorganisatie van de Turkse generale staf. Hij bleef na de oorlog in dienst en was actief bij het geheime Duitse herbewapeningsprogramma voordat en nadat Hitler aan de macht kwam.

terecht aan dat Moskou pas daarna als doel gekozen moest worden. Als gevolg daarvan kreeg Heeresgruppe Süd in de Oekraïne een secundaire rol. Maar Von Rundstedt bleef pessimistisch. Op 4 mei 1941 zei hij tegen Von Leeb: "Tot ziens in Siberië". Von Rundstedt viel op 22 juni 1941 aan met zes veldlegers - 52 infanteriedivisies en vijf pantserdivisies. Hij vorderde slechts traag en pas begin augustus, zo'n zes weken na de start van Barbarossa, behaalde Heeresgruppe Süd het eerste grote succes: het vernietigen van grote Russische legereenheden in de buurt van Oeman en oprukken naar de bocht in de rivier de Dnjepr.

Intussen maakte Hitler zijn grootste tactische fout van de oorlog door de opmars van Von Bocks Heeresgruppe Mitte naar Moskou halverwege te staken en deze legergroep voor een groot deel naar Leningrad en naar het zuiden, naar de Oekraïne om te leiden. Von Rundstedt stuurde de 1e pantsergroep van Von Kleist naar het noorden om ze te laten samenwerken met het 2e leger en de 2e pantsergroep van Guderian bij de omcirkeling van Kiev. Deze grote slag eindigde op 26 september 1941 met de gevangenneming van 665.000 Russische soldaten. Nu het georganiseerde verzet vrijwel helemaal was weggevaagd, stuurde Von Rundstedt de meeste van zijn troepen naar het oosten naar Charkov en Rostov terwijl het 11e Leger naar het zuiden trok om de Krim in te nemen. Von Rundstedt had altijd op redelijk goede voet gestaan met Hitler, maar nu ontstond het eerste van drie grote conflicten. Von Rundstedt was er sterk op tegen om het offensief voort te zetten nu de winter zich aankondigde. Begin november kreeg de uitgeputte Von Rundstedt in zijn hoofdkwartier in Poltava een hartaanval. Hij weigerde terug te keren naar Duitsland en bleef aan het werk; zijn pantsers namen Rostov op 21 november 1941 in. Op de 29e had Timosjenko de Duitsers echter weer uit de stad verdreven en de Führer gaf Von Rundstedt daarvan

Boven:
Van links naar rechts Von Blomberg, Von Papen, Hitler, Von Fritsch, Von Rundstedt. In 1933 moest Hitler het leger nog omzichtig behandelen. Maar in 1938 kon hij optreden tegen de niet-nazigezinde officieren zoals Von Fritsch.

Rechtsboven:
Normandië juni 1944. SS-generaals Kurt Meyer, Fritz Witt en Sepp Dietrich in het gezelschap van de* Oberbefehlshaber *West. Inmiddels bleek Von Rundstedts strategie om de geallieerden te laten landen en ze vervolgens aan te vallen niet te werken.

de schuld. De vermoeide veldmaarschalk reageerde daarop dat de fout bij het OKW lag omdat zij hun slechte strategie ondanks zijn advies niet hadden gestaakt. "Hitler keek even alsof hij Von Rundstedt wilde aanvliegen en zijn Ridderkruis van zijn uniform zou scheuren." Uiteindelijk nam Von Rundstedt op 30 november 1941 ontslag en werd hij vervangen door de fanatieke Von Reichenau.

ATLANTIKWALL

Toen Amerika zich in december 1941 ook in het conflict mengde, werd het vooruitzicht van een geallieerde invasie in Frankrijk steeds aannemelijker. In maart 1942 nodigde Hitler Von Rundstedt uit om weer in actieve dienst te komen. De trouwe veldmaarschalk was daarna vooral actief als *Oberbefehlshaber* (opperbevelhebber) voor het Westen.

Von Rundstedt had met ernstige politieke en militaire problemen te kampen. Dat begon met de landing van de geallieerden in Noord-Afrika in oktober 1942 en het bevel om Vichy-Frankrijk te bezetten. Hij had een groot aantal ontmoetingen 'van soldaat tot soldaat' met Pétain en wist daarin het vertrouwen van de Fransman te winnen. Ook slaagde hij erin overeenstemming te realiseren tussen de Duitsers en de Italianen over wie welke zones zou bezetten in Zuidoost-Frankrijk.

VREDE SLUITEN

Vanaf eind 1943 twistte Von Rundstedt met Rommel over wat de beste manier zou zijn om de gevreesde geallieerde invasie af te slaan. Toen de aanval uiteindelijk plaatsvond, was Von Rundstedt verrast door de kracht van de geallieerde landing in Normandië en door het totale luchtoverwicht van de geallieerden op de Luftwaffe. Toen Keitel op 1 juli opbelde, kreeg hij te horen dat vier van de beste Duitse divisies er die dag niet in waren geslaagd de Britse voorhoede bij Caen uit te schakelen, ondanks het slechte weer waardoor de geallieerde vliegtuig niet hadden kunnen opstijgen. "Wat moeten we doen?" klaagde Keitel. "Vrede sluiten, stommeriken," reageerde Von Rundstedt woedend, "wat kun je anders doen?" Door deze opmerking werd Von Rundstedt op staande voet ontslagen. Hoewel hij als telg van een aristocratische Pruisische familie een afkeer had van Hitler en het nazisme, weigerde Von Rundstedt mee te werken aan de complotten tegen de Führer waarbij veel van zijn collega-officieren betrokken waren en was hij verontwaardigd over de aanslag op Hitlers leven in juli 1944. Zelfs de tegenstanders van Von Rundstedt erkenden zijn militaire talenten. Generaal Dwight D. Eisenhower noemde hem de meest capabele Duitse generaal van de Tweede Wereldoorlog. Een maand later voldeed hij aan Hitlers opdracht om een ereraad voor te zitten waarin hij samen met Guderian en Keitel oordeelde over de officieren die waren beschuldigd van betrokkenheid bij de moordaanslag op Hitler van 20 juli 1944. Von Rundstedt, die waarschijnlijk niet op de hoogte was van de omstandigheden rond de dood van Rommel, vertegenwoordigde Hitler en deed het woord tijdens de staatsbegrafenis van Rommel op 18 oktober 1944. Von Rundstedt was realistisch genoeg om te beseffen dat een plan voor een staatsgreep in oorlogstijd weinig kans van slagen zou hebben, hetgeen de reden is waarom hij en zoveel anderen die beseften hoe populair Hitler nog was, nooit deelnamen aan een samenzwering. In de tussentijd, slechts twee maanden nadat hij door Von Kluge was vervangen als opperbevelhebber voor het Westen, werd Von Rundstedt op 4 september 1944 naar Rastenburg geroepen en in zijn functie hersteld. Volgens sommigen was Von Rundstedt inmiddels aan het dementeren en "verkocht hij zijn ziel voor de tweede keer aan Hitler." Maar in werkelijkheid voelde hij zich geraakt door Hitlers beroep op zijn patriottisme. De Führer had besloten alles in te zetten op een laatste tegenoffensief via de Ardennen om Brussel en de grote havenstad

Onvoorwaardelijke gehoorzaamheid

ALS BEROEPSSOLDAAT WAS VON RUNDSTEDT TROUW AAN de trotse Pruisische militaire traditie en behandelde hij Hitler zoals hij daarvoor de keizer en Von Hindenburg had behandeld. Hij gehoorzaamde zijn bevelen ondanks de sterke persoonlijke bedenkingen die hij tegen hem had. Hij had een degelijke carrière bij de *Reichswehr* na de oorlog en klom door de combinatie van zijn goede politieke en bestuurskwaliteiten op tot de rang van *Generaloberst*. In 1932 besloot hij op 57-jarige leeftijd zijn ontslag in te dienen, nadat rijkskanselier Von Papen de staat van beleg afkondigde en de troepen gelastte ministers van de sociaal-democratische Pruisische staatsregering uit hun kantoren in Berlijn te zetten. Maar toen Von Rundstedt dit verzoek kreeg, voerde hij deze onaangename taak uit. Toen Von Blomberg de nazi-gezinde Von Reichenau benoemde om Hammerstein-Equord op te volgen als hoofd van het Duitse leger, waren Von Rundstedt en Von Leeb de twee hogere officieren die dit probeerden tegen te houden. Maar Von Rundstedt behoorde tot de generaals van de oude garde die niet voldoende weerstand bij elkaar hadden kunnen krijgen om oppositie te bieden tegen de groeiende bedreiging die de nazi's vormden voor het leger. Von Rundstedt bleef Hitler dienen, vanwege de eed van trouw die hij had gezworen.

Linksboven:
Na de bomaanslag op Hitler stemde Von Rundstedt ermee in om de Ereraad van de Wehrmacht voor te zitten. In deze rol bepaalde hij uiteindelijk welke officieren moesten worden overgedragen aan de Gestapo.

Middenboven:
In de turbulente wereld van de Duitse politiek diende Von Rundstedt (uiterst rechts) vele meesters. Hier woont hij in augustus 1932 een militaire parade bij in Berlijn, in het gezelschap van Von Schleicher, de generaal die politicus werd..

Boven:
Von Rundstedt vertegenwoordigde de duizenden Duitse officieren die zonder vragen te stellen hun orders zouden opvolgen

Antwerpen in te nemen en de troepen van Eisenhower in tweeën te breken. "Toen ik in november dit plan onder ogen kreeg, was ik verbijsterd," zo vertelde de veldmaarschalk tijdens een interview na de oorlog. Nadat hij probeerde de omvang van de operatie te laten verkleinen, gaf hij uiteindelijk toe en hield hij zijn kritiek voor zich. Hij had zijn naam geleend aan een programma dat de capaciteit van Duitsland volledig te boven ging. Von Rundstedt kreeg op 12 december 1944 250.000 Reichsmark als verjaardagscadeau van de Führer, maar hij schaamde zich hiervoor zozeer dat hij het geld onmiddellijk op een speciale bankrekening zette en er nooit meer aankwam.

DE LAATSTE DRUPPEL

Zijn derde en definitieve ontslag was op 10 maart 1945, toen Kesselring opperbevelhebber voor het Westen werd. Von Rundstedt werd op 1 mei 1945 in Bad Toelz gevangen genomen door de US 36th Inf Div. Hij was al langer niet fit en kreeg een hartaanval tijdens zijn ondervraging in Wiesbaden. Samen met andere hogere Duitse officieren werd hij naar Groot-Brittannië overgebracht en tot juli 1948 vastgehouden in ziekenhuizen en krijgsgevangenenkampen. Hij verleende alle medewerking aan historici waaronder Liddell Hart, die later zou schrijven: "hoe meer ik van Von Rundstedt zag, des te beter mijn indruk van hem werd".

ANONIEM EINDE

Nadat hij uit het krijgsgevangenenkamp werd vrijgelaten, werd hij in Duitsland in hechtenis genomen in afwachting van zijn proces. Maar omdat er geen echte aanklacht tegen hem kon worden geformuleerd, werd hij in mei 1949 vrijgelaten. Sterk verzwakt leidde hij met zijn vrouw een anoniem bestaan; eerst in twee kleine kamertjes bij Celle en vervolgens in een driekamerappartement in Hannover. Veldmaarschalk von Rundstedt was na de oorlog het "onderwerp van ernstige kritiek uit allerlei hoeken" in Duitsland. Hij schreef geen memoires, maar in het jaar voor zijn dood schreef hij een kort voorwoord bij een biografie van de hand van zijn voormalige stafchef, Guenther Blumentritt: "*Von Rundstedt: The Soldier and the Man*" (Londen: 1952). Er werd nooit een Duitse vertaling van uitgegeven. Von Rundstedt stierf op 24 februari 1953 in Hannover, een jaar na zijn vrouw. Hij werd op de lokale begraafplaats te rusten gelegd in de aanwezigheid van een handvol vrienden en familieleden.

Een Amerikaanse M4 Sherman. Deze tank is een van de redenen waarom Duitsland de oorlog verloor. Hoewel hij in technisch opzicht onderdeed voor de meeste van zijn Duitse tijdgenoten, gaf het numerieke overwicht van de Amerikaanse en Russische tanks op het slagveld de doorslag.

Wedloop naar het Duitse rijk

Met het Ardennenoffensief verspilde de Wehrmacht de laatste grote reserves in het Westen - reserves die hard nodig zouden zijn om te proberen de geallieerde legers uit het Duitse moederland te weren.

IN JANUARI 1945 lag de verdediging van nazi-Duitsland in de handen van een samenraapsel van zeer fanatieke, zeer jonge en zeer oude strijders. In het Oosten moesten zij de Russische troepen ervan zien te weerhouden wraak te nemen voor de ellende die de Duitse bezetting had teweeg gebracht in de Oekraïne en in Wit-Rusland. In het Westen wilden ze de geallieerden zo lang mogelijk tegenhouden om de kans van een breuk tussen de Westerse geallieerden en de Sovjetunie te vergroten. Deze ideeën werden levend gehouden door de propaganda van de nazi's. Troepen van de Waffen-SS en *Fallschirmjäger* vochten vaak zij aan zij met de *Volkssturm*: de Duitse burgerverdediging. Veel van de SS'ers waren buitenlandse vrijwilligers die beseften dat ze in eigen land niet meer welkom zouden zijn na de oorlog.

De *Volkssturm* was in september 1944 opgezet en bestond uit mannelijke burgers van 16 tot 60 die fit genoeg waren om een wapen te dragen. De organisatie werd volgens militaire principes getraind en georganiseerd, maar door het gebrek aan wapens was de training en de

Boven:
GI's, onervaren toen ze landden in Normandië, hadden zich snel de lessen van het slagveld eigen gemaakt. Zij bleken even goed geschikt te zijn voor de man-tot-mangevechten in smalle straatjes als voor de gedurfde pantseraanvallen waarvan Patton een voorstander was.

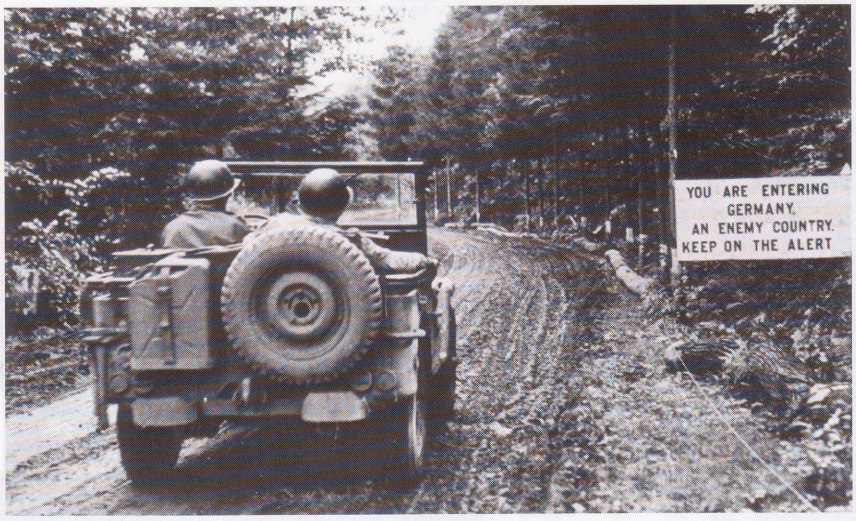

Rechts:
Nadat ze de gevolgen van het Duitse offensief in de Ardennen hadden rechtgezet, bereidden de geallieerden zich overal langs de Rijn voor op de definitieve opmars naar het hart van het Duitse rijk.

operationele inzetbaarheid van deze beweging beperkt. In januari 1945 gaf Hitler het bevel dat de *Volkssturm* onderdeel moest worden van *das Heer* - het reguliere leger -, hetgeen verklaart waarom er zoveel schooljongens in te grote uniformen en oudere mannen aan het eind van de oorlog door de geallieerden gevangen werden genomen.

Deze minder goed uitgeruste en getrainde soldaten werden soms in de voorste linies ingezet om de eerste klap van een aanval op te vangen. Hierdoor kregen de meer ervaren soldaten meer tijd om te reageren en een tegenaanval uit te voeren om het front weer te stabiliseren. Tot de allerlaatste weken van de oorlog in Europa bleven de Duitsers in staat geïmproviseerde *Kampfgruppen* - strijdgroepen - te formeren die lokale tegenaanvallen konden uitvoeren om de geallieerde opmars af te remmen.

VOORBIJ DE ARDENNEN

Toen 1945 aanbrak, hadden de geallieerden de Duitsers weer bijna uit de Ardennen verdreven. De frontlijn liep nu van de Schelde-delta tot voorbij Nijmegen aan de Waal. Vandaar liep de frontlijn via een smalle reep land naar de Maas en dan via deze rivier zuidwaarts tot Roermond en daarna langs de Roer tot aan de dammen in de Roer. Dit waren belangrijke doelen tijdens het offensief van de geallieerden: als de Duitsers de dammen in handen hielden, konden ze de Roer van een smal stroompje in een wilde rivier veranderen. Vanaf de Roer volgde de frontlijn de oude *verdedigingswerken van de Westwall* tot aan het Zwarte Woud.

De taak voor de Canadese en Britse legers in het noorden, de vier Amerikaanse legers die zich richting Straatsburg bevonden en het Franse leger in de Vogezen was de Roer oversteken om vervolgens de Rijn te bereiken. Behalve het verzet dat ze van het Duitse leger te duchten hadden, konden de geallieerden ook de nodige problemen met het weer verwachten. Door de opeenvolgende vorst- en dooiperiodes veranderde de

bodem in een taaie moddermassa of in een verraderlijke brei. Tot maart leefden de soldaten aan beide zijden van de frontlijn in ellendige omstandigheden. De race naar de Rijn begon op 15 januari 1945. Het Britse XII Corps - één gepantserde en twee infanteriedivisies aangevuld met gespecialiseerde pantsertroepen en artillerie - viel aan in wat men de driehoek van Roermond noemde. Twee Duitse divisies lagen hen op te wachten achter massa's beton, prikkeldraad en mijnen.

MIJNEN IN DE MODDER

Het was bij voorbaat duidelijk dat dit een langdurige, zware slag zou worden. Er lagen overal mijnen begraven die door de ongunstige bodemomstandigheden moeilijk waren op te sporen door de Flail-tanks die als mijnenvegers fungeerden. Bovendien moest men bruggen bouwen om de enorme volgelopen kraters te kunnen passeren, en liepen de genievoertuigen steeds weer vast in de modder. Bunkers en geschutsnesten werden schoongeveegd met tanks met vlammenwerpers, maar het Duitse antitankgeschut dat verborgen stond in de beboste dalen, veranderde de geallieerde voertuigen vaak in brandende doodskisten.

Uiteindelijk gaf het numerieke overwicht van de geallieerden de doorslag, zij het tegen zeer hoge kosten. Het duurde tot 25 januari voordat de Duitsers zich eindelijk gewonnen gaven. Het US First Army nam de dammen van de Roer in, die meer dan honderd miljoen kubieke meter water moesten tegenhouden. Het water stond erg hoog vanwege de dooi en toen de Amerikanen op 10 februari de laatste dam innamen, kwamen ze tot de ontdekking dat de Duitsers de overstortkleppen effectief hadden gesaboteerd. Dit betekende dat men de rivier pas kon oversteken nadat al het dooiwater was weggestroomd naar de Noordzee.

OP NAAR DE RIJN

Het geallieerde hoofdoffensief kon in de eerste week van februari van start gaan. Op 8 februari bombardeerden Lancasters van de RAF Kleve en Goch ter voorbereiding op de slag om

Boven:
Hitler gaf in september 1944 opdracht de* Volkssturm *te formeren. Aan het einde van het jaar vocht dit samenraapsel van kinderen en bejaarden zowel in het Oosten als het Westen tegen de geallieerden.

Hieronder:
Het British XXX Corps vocht in februari 1944 in het ondergelopen Reichswald. Door deze zware campagne konden de Duitsers minder manschappen inzetten tegen de Amerikaanse aanval in het zuiden.

Hieronder:
Het is onvoorstelbaar dat de Duitsers de Ludendorff-brug over de Rijn bij Remagen niet hebben opgeblazen. Nadat hij op 7 maart werd ingenomen door eenheden van het Amerikaanse 1st Army, konden de geallieerden twee weken eerder dan gepland een solide bruggenhoofd op de oostelijke oever opwerpen.

Opmars naar de Rijn

Hieronder:
Canadezen van Montgomery's 21st Army Group vallen een versterkte positie van de nazi's aan tijdens de slag om het Reichswald in februari 1945.

De OPMARS VAN DE Westerse geallieerden naar de Rijn vond over een breed front plaats. De Britten en Canadezen vielen in het noorden aan nadat ze België hadden bevrijd. De Amerikanen wierpen hun gewicht in het midden en het zuiden in de strijd, terwijl het gerevitaliseerde Franse leger helemaal in het zuiden over de grens aanviel.

Hoewel de geallieerden veel beter materieel hadden en beter bevoorraad werden dan de Duitsers, boden de verdedigers op vele plekken fel verzet. Dit leverde vaak een grimmige, wanhopige strijd op, want Hitler had verordend dat de eeuwenoude barrière die de Teutonen van de Romaanse volken moest beschermen zo lang mogelijk verdedigd moest worden. Legereenheden, SS'ers, bejaarde *Volkssturm*-vrijwilligers en fanatieke leden van de Hitlerjugend gaven gehoor aan zijn oproep. Hitler gaf het bevel dat elke Duitse soldaat die zich in het aangezicht van de vijand tot voorbij de Rijn terugtrok ter plekke gefusilleerd moest worden - en er werden inderdaad talloze soldaten om die reden door rondtrekkende groepen SD- en Gestapomensen doodgeschoten. Hoewel dit stimulerend werkte voor de meest fanatieke soldaten, trokken de meeste gewone troepen zich weinig aan van dit dreigement. Als gevolg daarvan hadden zich op 24 maart al meer dan 150.000 Duitse soldaten overgegeven.

het Reichswald, terwijl de vier infanteriedivisies van het XXX Corps gestaag oprukten. Het was een van de hardste en meest deprimerende slagen die aan het Westfront werd uitgevochten. De Canadezen konden zich alleen met amfibievoertuigen van dorp naar dorp verplaatsen. Door de rampzalige verkeerssituatie was elk plan al binnen 10 minuten gedoemd te mislukken. Op de kapotte wegen en modderige zandpaden kwamen enorme pantsercolonnes vast te zitten tussen de moeizaam voortploeterende infanterie. Maar de geallieerden gaven niet op. Op 21 februari waren Goch, Kleve en Kalkar in Britse en Canadese handen, terwijl het US Ninth Army in het zuiden Operation Grenade kon starten. Hiervoor legden ze eerst bruggen over de Roer aan ter hoogte van Mönchen-Gladbach, waarna de Amerikanen de stad op 1 maart innamen. Vijf dagen later was Keulen in Amerikaanse handen en al op 7 maart wist het Amerikaanse First Army de brug over de Rijn bij Remagen ongeschonden in handen te krijgen.

BRUGGENHOOFD

Eén brug was echter niet voldoende.

Hieronder:
De T-34 is een van de weinige wapens in de geschiedenis dat echt een oorlog kon beslissen. Deze eenvoudig te produceren, geavanceerde tank was het werkpaard van de Rode tanklegers.

Daarom werden er stroomop- en -afwaarts van Remagen extra bruggen aangelegd. Dit bleek een verstandige beslissing, want op 17 maart stortte de oorspronkelijke brug bij Remagen in. Hij was verzwakt door de bombardementen, de Duitse pogingen om hem te vernielen, de stampende laarzen van duizenden infanteristen en de zware, overbelaste voertuigen. Hoewel de hele brug zijwaarts in de Rijn viel, waarbij 28 Amerikaanse geniesoldaten de dood vonden, werd het bruggenhoofd op de oostelijke oever gelukkig niet van de bevoorrading afgesneden. Inmiddels hadden de Amerikaanse en Franse legers in het zuiden de nodige rivieren overgestoken. Ze waren de Siegfriedlinie gepasseerd en rukten op naar de Rijn.

OOST EN WEST

Aan het eind van de maand was de westelijke oever van de Rijn vanaf het Kanaal tot aan de Zwitserse grens in handen van de geallieerden. De Britten en Amerikanen bevonden zich nu op nog geen 500 km van Berlijn.

De Russen waren nog dichter genaderd. Stalins legers bevonden zich binnen 100 km van de Duitse hoofdstad. Aan het eind van het jaar waren er nog slechts enkele geïsoleerde Duitse defensieve posities over op Russisch grondgebied. De frontlijn liep van Memel aan de Baltische Zee, rond het oostelijke deel van de kust van Oost-Pruisen, langs en over de Narew naar Warschau tot aan de Vistula ten zuiden van de Poolse hoofdstad. Van daaruit volgde hij de loop van de rivier tot aan Sandomir, waar een groot bruggenhoofd naar het westen uitstak dat doorliep door het oosten van Tsjechoslowakije tot aan de Donau. Er bevond zich ook nog een saillant boven Boedapest, van waaruit het slagveld doorliep langs het Balatonmeer en de rivier de Drava tot aan de regio die in handen was van maarschalk Tito en diens partizanen.

Er bevonden zich heel veel Russische soldaten aan deze linie. De elf gardelegers, vijf legers stoottroepen, zes tanklegers en 46 infanterie- of cavalerielegers, allemaal volledig bewapend en ondersteund door 13 luchtlegers, maakten de

Boven:
De verdedigers van de grenzen van het Duitse rijk konden nog altijd gebruikmaken van een van de krachtigste tanks ter wereld. Helaas voor de Duitsers werden er nog geen 500 Königstiger gebouwd - tegenover 2250 Stalin-tanks en 40.000 T-34's!

bevelvoerders van het Rode Leger superieur aan de 200 Duitse en Hongaarse divisies die hen moesten tegenhouden. Het enige tastbare voordeel dat de Wehrmacht-commandanten wellicht hadden was de angst en haat jegens de 'Mongoolse horden' die er zo stevig was in gehamerd bij hun soldaten.

De drie fronten aan het noordelijke uiteinde van de linie van het Rode Leger - het 1e Baltische Front onder Bagramyan, het 3e Wit-Russische Front onder Tsjerniakovski en het 2e Wit-Russische Front onder Rokossowski - moesten zich bezig houden met de Baltische kwesties.

DUITS VERZET

Zoals verwacht, werd er van Duitse zijde veel verzet geboden tegen de aanval die op 13 januari begon en binnen een paar uur besefte Tsjerniakovski dat hij Königsberg alleen maar na een zware strijd zou bereiken. De Duitse genie had elke paar kilometer een defensieve linie aangelegd en na zes dagen waren zijn vijf legers er daarvan pas 15 gepasseerd. Zelfs nadat er een extra gardeleger was gepasseerd duurde het nog tot 20 januari totdat Insterburg - op een derde van het uiteindelijke doel - bereikt werd. Rokossowski, die dezelfde dag over de rivier de Narew had aangevallen, stuurde twee legers vooruit om contact te maken met Tsjerniakovski bij Königsberg. Bovendien zond hij nog eens vijf legers vanaf de linkerflank naar de richting Danzig en Bromberg.

Na drie dagen van zware gevechten was de harde buitenlaag van de verdedigingslinies gebroken en konden de tanklegers oprukken. Op 19

De slag om Boedapest

Het Duitse OKH WILDE langs de rivier de Oder een verdedigingslinie tegen de Russen aanleggen, maar Hitler was het oneens met Heinz Guderian, de chef-staf. De Führer besloot dat het behoud van de olievelden in Hongarije belangrijker was dan het blokkeren van de route van het Rode Leger richting Berlijn. Daarom gaf hij Sepp Dietrich met zijn 6. Panzerarmee opdracht Boedapest te ontzetten. Deze stad werd al sinds eind 1944 belegerd.

De Russen hadden de stad op 12 februari ingenomen, dus de situatie was al hopeloos op het moment dat de SS de aanval inzette. Dietrich lijkt ervan uit te zijn gegaan dat hij de stad binnen een week zou kunnen innemen, waarna hij zijn troepen naar het noorden zou verplaatsen om de verdedigingslinie bij de Oder te versterken. Het was een onmogelijke taak die ook de mannen van Dietrich niet konden realiseren.

Hitler was woedend: in plaats van het 6. SS Panzerarmee terug te roepen naar Berlijn om de hoofdstad te verdedigen, keerde hij zich af van zijn trouwste volgelingen. In feite was 6. SS Panzerarmee alleen in naam een pantserleger: toen de Russen de Hongaarse olievelden op 2 april innamen, telde de formatie nog slechts zes operationele tanks. Dietrich gaf zijn mannen uiteindelijk het bevel om naar het Westen te trekken waar ze zich zouden kunnen overgeven aan de Amerikanen, in plaats van te riskeren dat ze als SS'ers door de Russen standrechtelijk geëxecuteerd zouden worden.

Rechtsboven:
Boedapest was eind 1944 omsingeld. De enige hoop voor de verdedigers van de stad was dat de SS hen zou ontzetten, maar deze hoop bleek tevergeefs.

Rechts en hieronder:
'Sepp' Dietrich had weinig strategische vaardigheden, maar hij was een taaie strijder die goed voor zijn mannen zorgde en het beste in hen naar boven bracht. Tegen de tijd dat zijn Panzerarmee met zijn kleine aantal Königtigers werd ingezet om Boedapest te ontzetten konden zijn uitgedunde SS-formaties niets meer uitrichten tegen het numerieke overwicht van de Russen.

januari hadden ze Mlawa bereikt. Een week later bereikten ze Elbing bij de Oostzee, waardoor het grote Duitse garnizoen bij Königsberg van de hoofdmacht werd afgesneden.

Maar de grootste vooruitgang werd verder naar het zuiden geboekt. Het 1e Wit-Russische Front van maarschalk Zjoekow viel Heeresgruppe A langs de as Warschau-Berlijn aan. Na zware beschietingen met 16.000 kanonnen, ondersteund door raketbatterijen, wist dit Front binnen 24 uur 15 km terrein te veroveren op de Duitsers.

ZJOEKOWS OFFENSIEF

In het zuiden had de infanterie onder leiding van Zjoekow zo'n grote bres geslagen dat hij er twee tanklegers doorheen kon sturen die snel oprukten. Intussen hadden twee van zijn legers ten westen van Warschau contact gemaakt met elkaar en op de avond van 17 januari trok het Eerste Poolse Leger (dat al van voor Stalingrad deel uitmaakte van het Rode Leger) de kapotgeschoten Poolse hoofdstad in om de onfortuinlijke overlevenden van de opstand van het jaar daarvoor te hulp te komen. Inmiddels was de bres die door Zjoekows legers in de Duitse verdedigingslinies was geslagen bijna 300 km breed. Niets kon de tanklegers nog afstoppen die op hoog tempo door Polen trokken en Duitsland binnendrongen. Zij veegden verschillende Duitse formaties opzij en bereikten op de laatste dag van die maand de rivier de Oder ten noorden van Kustrin, waar ze op de westelijke oever een bruggenhoofd aanlegden.

Aan het einde van de eerste week van februari was de oostelijke oever van de Oder van Zehden tot Fürstenberg in handen van Zjoekow. Het gedonder van zijn kanonnen was te horen tot in Berlijn. Maar het 1e Oekraïense Front van maarschalk Ivan S. Konjew had het minstens zo goed gedaan.

KONJEW TEN AANVAL

Dit was het grootste front, met onder andere twee tanklegers die deel uitmaakten van Konjews totale strijdmacht van 14 legers. Op 12 januari brak het merendeel daarvan uit het bruggenhoofd bij Sandomir, ondersteund door een zwaar artilleriebombardement. Dit verraste de niets vermoedende verdedigers van de belangrijke plaats Kielce zo zeer, dat de meeste van hen nog altijd doof en half blind waren toen de Russische infanterie de stad twee dagen later innam.

OPMARS VAN HET RODE LEGER

Daarna verspreidden de tanklegers zich: het ene reed over de westelijke oever van de Vistula richting Krakow, terwijl het andere in de richting van Czestochowa trok. Binnen een week rukte het 1e Oekraïense Front op over een breedte van zo'n 300 km. Op een punt waren de Russische tanks circa 150 km opgerukt en hadden ze tijdens hun opmars twee Duitse legers weggevaagd. De troepen van Konjew trokken op hoog tempo voorbij Beuthen en Oppeln richting Breslau en volgden vervolgens de loop van de Oder totdat ze de scheidslijn met Zjoekows 1e Wit-Russische Front bereikten. Eind januari was de rivier tot vlakbij Berlijn in handen van het Rode Leger. Verder ten zuiden, in Hongarije, werd er een zware strijd gestreden door het 2e en 3e Oekraïense Front, toen de Duitse en Hongaarse legers met man en macht probeerden hun collega's in Boedapest te ontzetten. In maart zette 6. SS-Panzerarmee een aanval in rond het Balatonmeer.

DE SS VERSLAGEN IN HONGARIJE

In allerlei opzichten deed deze aanval denken aan het wanhopige Duitse offensief in de Ardennen, met uiteindelijk dezelfde afloop. Op 19 maart vluchtte de SS terug over de Oostenrijkse grens richting Wenen, op een moment waarop ook de legers van de Wit-Russische fronten de Oder waren gepasseerd en de rivier de Neisse hadden bereikt. Het was tijd voor bezinning op de laatste grote slag - de slag om Berlijn.

Hieronder:
Ongeacht hoe goed de Duitsers gemotiveerd waren, de overmacht van het Rode Leger was eenvoudig te groot. Het Russische leger was inmiddels uitgegroeid tot de machtigste militaire organisatie die de wereld ooit gezien had.

Ondergang in het Oosten

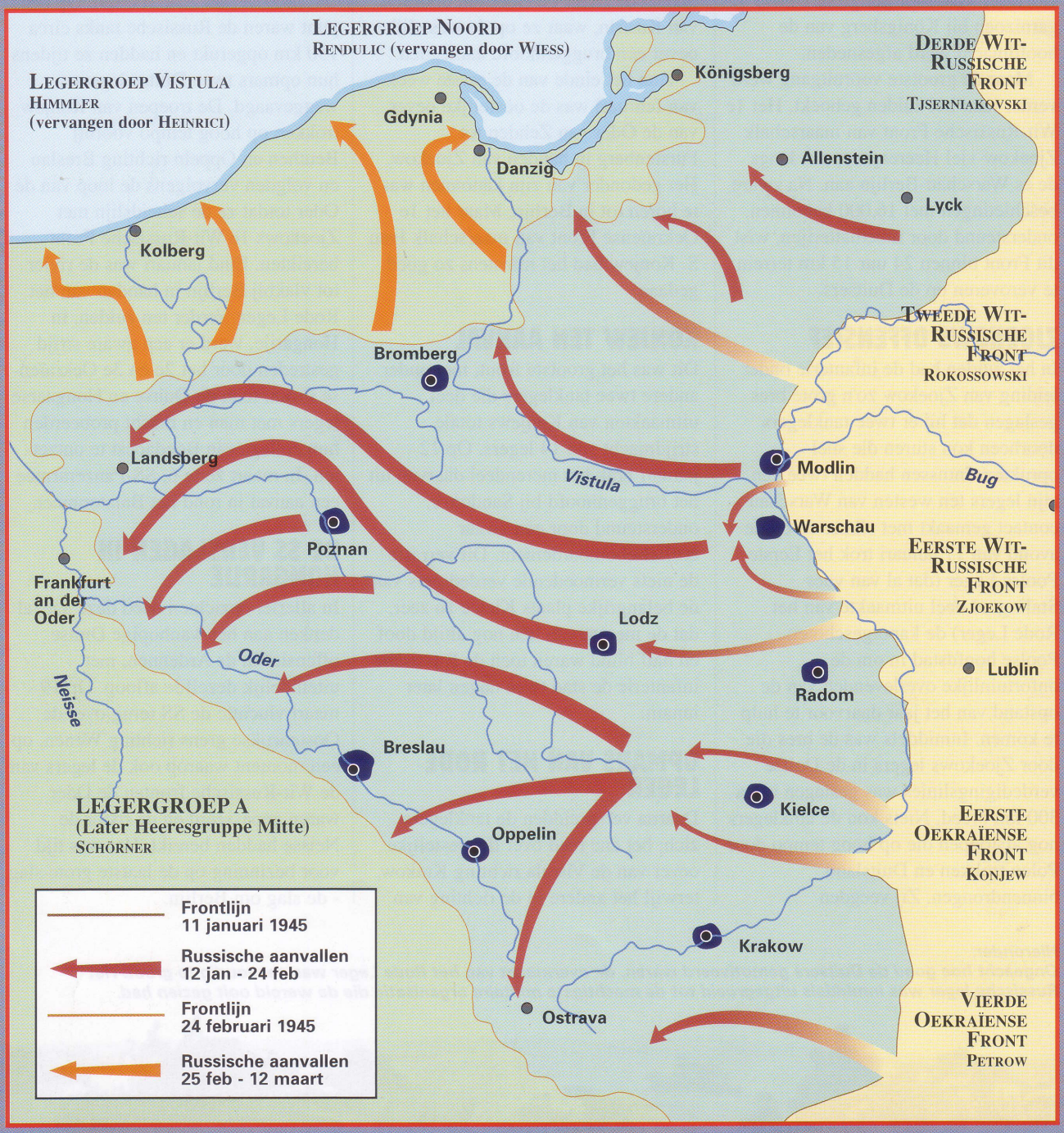

HET LAATSTE Russische winteroffensief van de oorlog startte in januari 1945. Terwijl het 2e Wit-Russische Front van generaal Konstantin Rokossowski Oost-Pruisen binnentrok en oprukte naar de Oostzee, werd de belangrijkste stoot uitgedeeld door het 1e Wit-Russische Front van maarschalk Georgi Zjoekow en het 1e Oekraïense Front van maarschalk Ivan Konjew. Samen voerden deze twee rivalen het bevel over twee-en-een-kwart miljoen mannen in 163 divisies. Ze hadden 6460 tanks, stormgeschut en zelfrijdend geschut, plus meer dan 32.000 artilleriestukken. Ze werden ondersteund door 4772 vliegtuigen. In het noorden telden het 1e en 2e Wit-Russische Front onder Rokossowski en generaal Tsjerniakow nog eens 1.600.000 manschappen.

IN DE MINDERHEID

De chef-staf van de Wehrmacht Heinz Guderian, die te kampen had met een enorme vijandelijke overmacht en tanks die bijna niet meer konden rijden vanwege het gebrek aan brandstof, waarschuwde Hitler ervoor dat het totale Oostfront een "kaartenhuis" was. De Führer weigerde echter waarde te hechten aan de woorden van zijn militaire adviseurs."Russische tanklegers," zei hij, "hebben geen tanks".

Guderian smeekte Hitler om Heeresgruppe Courland, die zich op een geïsoleerde positie ten noorden van Königsberg bevond, terug te mogen roepen om de Oder te verdedigen. Hitler weigerde dit totdat het te laat was om nog een verschil te maken. De eerste burgers werden medio januari uit het gebied gehaald: tot mei werden er zo'n twee miljoen mensen uit Courland, Pommeren en Oost-Pruisen geëvacueerd.

Alle types eenheden in de Duitse Wehrmacht, Kriegsmarine, Luftwaffe en SS werden als groepen beschouwd. Subeenheden van deze formaties werden uit deze organisaties gehaald om een Kampfgruppe *te formeren.*

KAMPFGRUPPE

Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren de Duitsers zeer effectief in het combineren van verschillende legeronderdelen. De *Kampfgruppe* wordt vandaag de dag nog altijd ingezet als een 'tactical battlegroup'.

NA DE TWEEDE WERELDOORLOG *werd het Duitse concept 'Kampfgruppe'* door de geallieerde legers overgenomen in de vorm van 'battlegroups' of 'gevechtsgroepen'. Hiermee gaf men de voormalige vijand het grootste compliment dat men maar kan bedenken: hun strategie werd gekopieerd.

Het concept van een *Kampfgruppe* was vrij eenvoudig: het was een combinatie van tanks, infanterie-, artillerie-, genie- en verkenningselementen uit één of meer divisies. De grootte kon variëren van een paar compagnieën tot meerdere zwakke divisies, maar een typische *Kampfgruppe* kwam overeen met wat de Amerikanen een 'regimental combat team' noemden: een tankbataljon, een infanteriebataljon en ondersteunende onderdelen. De exacte samenstelling ervan werd bepaald door de aard van de missie en door welke troepen er beschikbaar waren. Waar de Britten, zoals men kon verwachten, de samenstelling van hun 'battlegroups' uiteindelijk in formele richtlijnen vastlegden, organiseerden de Duitsers hun *Kampfgruppen* naar gelang de operationele situatie vereiste. Het was een flexibel concept, dat paste bij een leger waar men verwachtte dat de betrokkenen initiatief namen, in plaats van blind te gehoorzamen.

De slag bij Salerno is een typisch voorbeeld van hoe *de Kampfgruppen* in de praktijk fungeerden. De stranden bij Salerno waren een logische locatie voor de geallieerden om te landen: ze waren beter geschikt dan de stranden

ten noorden van Napels en, wat nog belangrijker is, ze lagen binnen het bereik van de geallieerde vliegtuigen die vanaf Sicilië opstegen. Toch hadden de Duitsers slechts één divisie gereserveerd om dit gebied te verdedigen. De 16e pantserdivisie was bij Stalingrad weggevaagd en daarna opnieuw opgebouwd, maar was nog lang niet op volle sterkte toen zij weer operationeel werd. Het tankregiment van deze divisie (2e pantserregiment) had slechts één bataljon, dat was uitgerust met 66 Panzer IV's; het andere bataljon werd in Duitsland voorzien van Panthers. De divisie had 36 kanonnen, waarvan er 12 zelfrijdend waren, terwijl de Britse divisies er 48 of 72 hadden. Toch werd deze divisie geacht een lange kustlijn te verdedigen vanaf het moment dat Italië naar de andere kant overliep. De divisiecommandant, generaal Sickenius, verdeelde zijn troepen over vier *Kampfgruppen* die, zoals te doen gebruikelijk, naar hun bevelvoerders werden genoemd. Ze werden op tussenafstanden van ca. 10 km gestationeerd en bezetten de overgebleven, nog werkende Italiaanse verdedigingswerken aan de kust.

Boven:
Het effectieve functioneren van een Kampfgruppe was afhankelijk van de communicatie tussen de verschillende eenheden die er deel van uitmaakten. Het succes werd nog vergroot doordat iedereen aan een algehele bevelvoerder gehoorzaamde.

EENHEDEN

Kampfgruppe Dorneman (verkenningsbataljon, een compagnie met stormgeschut, een bataljon met zelfrijdend geschut en een geniecompagnie) en *Kampfgruppe Stempel* (twee bataljons van het 64e Panzergrenadierregiment, twee compagnies met stormgeschut, een artilleriebatterij en een geniecompagnie) bestreken het gebied tussen Salerno en Battipaglia. Zij werden aangevallen door twee volwaardige Britse infanteriedivisies, de 46e en de 56e. *Kampfgruppe von Doering* (1/79e Panzergrenadier-regiment, twee tankcompagnies van 2/2 Panzerregiment, een artillerie-batterij en genie- en verkenningseenheden) bezette het zuidelijke gedeelte van de baai waar de US 36th Infantry Division landde, gevolgd door de 45e divisie. Als reserve hield generaal Sickenius *Kampfgruppe Von Holtey* (een tankcompagnie van 2/2 Panzerregiment, een artilleriebatterij, een geniepeloton) bij Persano achter de hand. Omdat de geallieerden niet precies wisten waar Sickenius zijn mannen had gelegerd, besloten ze alle logische verdedigingsposities vanaf zee en vanuit de lucht te bombarderen. Drie lichte vliegdekschepen waren voor dit doeleinde aan de invasievloot toegevoegd.

GEVAAR BIJ SALERNO

De Duitsers konden op 9 september onmogelijk verzet bieden en de twee Britse infanteriedivisies en enkele Amerikaanse divisies landden zonder al te veel problemen. In de namiddag reageerden de *Kampfgruppen* echter met korte, felle tegenaanvallen. Door de combinatie van tanks, pantserauto's en artillerie leek elke aanval veel sterker dan hij in werkelijkheid was. De geallieerden werden zeer voorzichtig, omdat ze bang waren dat er zich krachtige pantsertroepen in de directe omgeving bevonden. De *Kampfgruppen* wisten drie dagen lang te voorkomen dat de geallieerden hun bruggenhoofd konden uitbreiden, ondanks het numerieke overwicht van de geallieerden. Het vliegveld bij Montecorvino - een van de belangrijkste doelen van de landing - bleef constant het doelwit van Duitse beschietingen en was daardoor onmogelijk te gebruiken door de geallieerden. Generaal Sickenius voerde zijn reserve aan om de verdediging te versterken en de weinige mogelijkheden voor tegenaanvallen aan te grijpen. De Duitse versterkingen arriveerden in de vorm van geïmproviseerde *Kampfgruppen*, waaronder *Panzerdivision Herman Göring*. Dit maakte het voor de Duitsers mogelijk om een grootschalige tegenaanval uit te voeren waarmee ze het bruggenhoofd zo zwaar bedreigden dat de Amerikaanse bevelvoerder, General Mark Clark, al startte met de voorbereidingen voor een evacuatie.

PERFECTE COMMUNICATIE

De Duitsers maakte hun numerieke tekorten goed door hun infanterie,

tanks en gepantserde strijdvoertuigen beter te laten samenwerken dan bij hun tegenstanders het geval was. Eind 1943 hadden de Britten en Amerikanen zoveel tanks dat ze vaak tankbataljons toevoegden aan infanteriedivisies. Bij Salerno omvatte de Britse 56th Infantry Division tijdelijk een bataljon van de Royal Scots Greys met M4 Sherman-tanks. Maar de rivaliteit tussen de verschillende legeronderdelen die soms bevorderde dat Britse infanteriebataljons onder de zwaarste omstandigheden bleven doorvechten, was soms een nadeel. De communicatie en samenwerking tussen de infanterie en de gelieerde pantsertroepen was niet altijd even goed. Ze hadden niet samen getraind. Dit was vooral een probleem tijdens de campagne in Noord-Afrika waar de 'cavaleriementaliteit' van de tankregimenten de nodige problemen had opgeleverd. Een gevechtsgroep van tanks en infanterie samen had een groter effectief potentieel dan de som van de losse onderdelen, maar alleen indien beide onderdelen (en de ondersteunende artillerie) eraan gewend waren om samen te werken.

Het bleef een mysterie voor de geallieerden hoe de Duitsers erin slaagden de ogenschijnlijk probleemloze samenwerking te realiseren binnen de *Kampfgruppen* die soms onder andere bestonden uit verbindingsmensen, koks, gewonden etc. (Een Kampfgruppe die vooral bestond uit het keukenpersoneel van SS-divisie Das Reich wist een Russische tankaanval bij Charkow af te slaan). Maar het waren niet alleen slecht opgeleide eenheden van het Rode Leger die zich door geïmproviseerde Duitse *Kampfgruppen* lieten afslaan.

MARKET GARDEN

Het mislukken van 'Market Garden', de luchtlandingsoperatie in Nederland, was grotendeels de verdienste van haastig bij elkaar gezocht, tweederangs personeel, dat gecombineerd werd tot Kampfgruppen. De elite geallieerde parachutetroepen werden tot stilstaan gedwongen door tieners, gewonde of zieke soldaten en luchtmacht- en

Hierboven en rechts:
De opleiding van de gemiddelde Duitse soldaat was beter dan die van hun tegenstanders. Hun unieke kenmerken waren onder andere het geringe onderscheid tussen de officieren en de manschappen en het streven dat elk individu zoveel mogelijk initiatief moest tonen.

Hieronder:
Er werd altijd getracht om zoveel mogelijk elementen binnen één* Kampfgruppe *te combineren om de zelfstandigheid ervan te bevorderen.

marinepersoneel dat vers van de opleiding afkomstig was. "Deze Duitse overwinning vervult mij persoonlijk met trots," schreef *SS-Obersturmbannführer* Walther Harzer, "omdat hij niet werd behaald door reguliere eenheden, maar door spoorwegarbeiders, mensen van de Reichsarbeitsdienst en personeel van de Luftwaffe die nooit zijn opgeleid voor infanterieactiviteiten en die in feite volledig ongeschikt waren voor gevechten van huis tot huis." Hoewel deze Kampfgruppen afhankelijk waren van een kern van ervaren troepen, waren de twee SS-pantserdivisies nog altijd zwaar aangeslagen na de campagne in Normandië en telden ze nog maar 20 tot 30 procent van hun geautoriseerde grootte. Ondersteund door deze *Alte Hasen* vochten de onervaren soldaten in de Kampfgruppen zeer goed. Een goed voorbeeld van hoe snel de grootte, samenstelling en missie van een

Kampfgruppe kon veranderen, is het verhaal van *Kampfgruppe* Spindler tijdens de slag om Arnhem. *SS-Obersturmbannführer* Spindler, 34 jaar oud, voerde het bevel over een regiment zelfrijdende artillerie van 9. *SS-Panzerdivision Hohenstaufen*. Hij had in Rusland het IJzeren Kruis verdiend en was met het Duitse Kruis in Goud onderscheiden vanwege de moed die hij had betoond in Normandië. Zijn regiment bestond alleen in naam: hij had 120 manschappen maar geen enkel stuk artilleriegeschut. In de namiddag van 17 september kreeg hij opdracht het bevel op zich te nemen van een aantal infanteriecompagnies als onderdeel van een eenheid die snel moest reageren op de luchtlanding. Voordat de slag voorbij was, zouden manschappen van 16 verschillende eenheden deel uitmaken van zijn *Kampfgruppe*. Spindler reed rond in zijn stafauto om zijn *Kampfgruppe* samen te stellen en wist ternauwernood te ontkomen toen een gebouw waar hij stopte bezet bleek te zijn door Britse paratroepers. Tegen de avond had hij verschillende geweercompagnies verzameld en viel hij vanuit het stadscentrum van Arnhem aan

KAMPFGRUPPE FRIEBE

Een typisch voorbeeld van een *Kampfgruppe* was *Panzerkampfgruppe Friebe*, vernoemd naar de bevelvoerder ervan, *Oberst* Friebe. Deze eenheid werd tijdens de tweede helft van maart 1944 opgezet binnen Heeresgruppe Sud om als een soort van brandweer te fungeren binnen het eigen gebied. Friebe, bevelvoerder van het 74. Panzergrenadier-regiment, 8. Panzerdivision, bracht zijn eigen regiments-hoofdkwartier en I Bataljon mee. Hier werden diverse andere eenheden aan toegevoegd, onder andere van de 8e pantserdivisie, de 9e pantserdivisie en het hoofdkwartier van de Wehrmacht. De eenheid kwam voor het eerst in actie bij Brody en daarna in de regio Tarnopol.Hij werd vooral ingezet voor vertragingsacties en tegen-aanvallen op vooruitgeschoven Russische pantsereenheden. Tussen 15 en 17 april vernietigde deze Kampfgruppe 74 tanks, 108 kanonnen en een tiental mortieren van het Rode Leger. In mei werd de groep ontbonden en werden de overgebleven elementen ingezet om andere mobiele formaties aan te vullen.

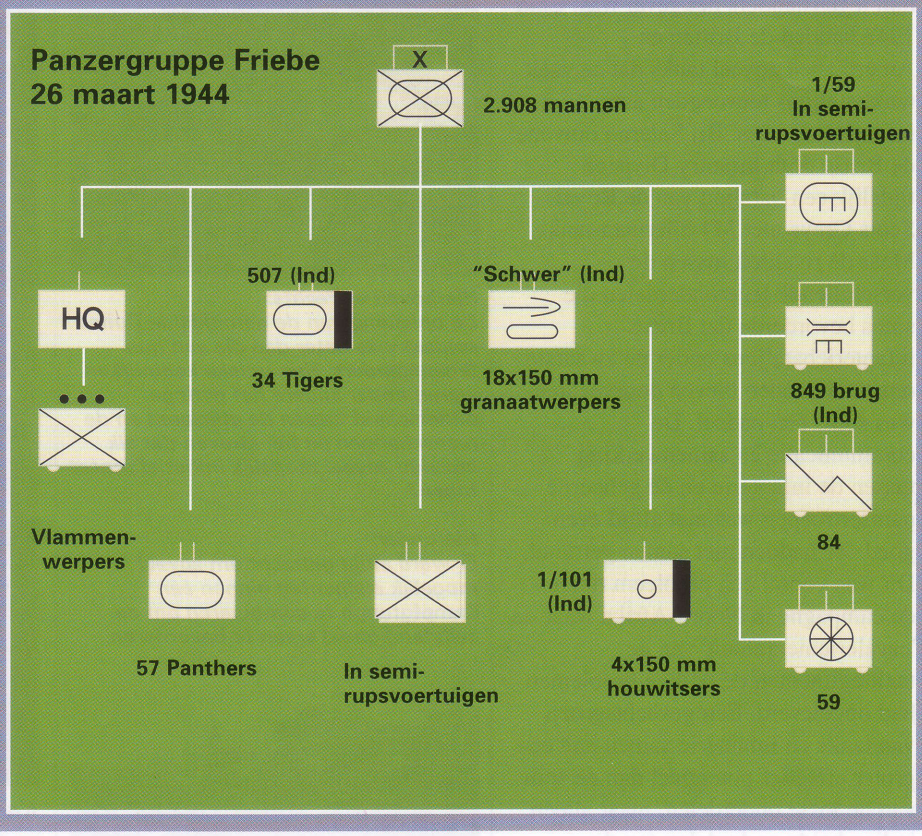

richting Oosterbeek. Hij breidde zijn groep uit met personeel van luchtafweerbatterijen en arbeiders van de *Reichsarbeitdienst* die hij uitrustte met buitgemaakte Britse wapens.

TACTISCH INITIATIEF

Op 18 september voegde hij er een aantal tankbemanningen aan toe die op nieuwe voertuigen zaten te wachten, plus twee onvolledige compagnies Panzergrenadiers. De volgende dag kreeg hij tien stuks *Sturmgeschütz*. Gedurende de volgende week groeide *Kampfgruppe* Spindler aan met de manschappen die de aanval van de verkenningsbataljons over de brug bij Arnhem hadden overleefd, stoottroepen en de vijftien Tiger II's van het SS-tankbataljon 506. Het vermogen van de Duitsers om hun troepen op een dergelijke geïmproviseerde wijze ten strijde te sturen was van groot belang voor het afstoppen van de geallieerde luchtlandingsoperatie. De verdedigers reageerden zo snel dat het geallieerde plan al op de eerste dag achterliep op schema. Het was een vervelende verrassing voor de geallieerden, maar de Britten hadden beter moeten weten. Zo was het namelijk ook vergaan met een groot aantal van hun aanvallen tijdens de Eerste Wereldoorlog. En vanwege exact dezelfde reden. Vanaf de eerste dagen in de loopgraven hadden de Duitsers het principe ingesteld dat de bevelvoerder op de locatie van een vijandelijke aanval de leiding kreeg over eventuele versterkingen die hij kreeg, zelfs als die onder het bevel stonden van een officier die een hogere rang had dan hijzelf. Zelfs onderofficieren leerden om 'twee niveaus hoger' te denken: van de compagniescommandanten werd dus verwacht dat ze konden anticiperen op wat er gebeurde op bataljons- en regimentsniveau. Tijdens de opleiding werd erop gehamerd dat een peloton dat vandaag op de juiste plek was, meer waard was dan een bataljon dat morgen pas aankwam. Dit verklaart waarom in tal van dagverslagen van Britse bataljons beschreven werd hoe hun voorste aanvalsgolven werden afgesneden door Duitse tegenaanvallen en overlopen werden.

IMPROVISEREN

Het systeem van *Kampfgruppen* had slechts één serieus nadeel. Het betekende een extra zware belasting voor het toch al rammelende logistieke systeem. Terwijl men de soldaten met een enkel fluitsignaal bij elkaar kon roepen, bleven ze voor de verstrekking van hun voedsel, munitie, uniformen en materieel afhankelijk van de normale divisiestructuur. Een *Kampfgruppe* was een uitstekende kortetermijnoplossing voor een probleem op het slagveld, maar als ze weken- of maandenlang in stand moesten worden gehouden, zoals vanaf eind 1944 het geval was, nam hun efficiency af. Vanaf het najaar van 1944 kreeg het Duitse leger geen enkele gelegenheid meer om uit te rusten en zich te reorganiseren en werden er voor elke nieuwe crisis weer nieuwe *Kampfgruppen* geformeerd. De administratieve chaos die daarop volgde, betekende dat de karige middelen slecht gedistribueerd werden. Ongeacht hoe groot hun tactische vaardigheden waren, de ondergang van het Duitse leger was inmiddels onafwendbaar geworden.

De Panther was een van de belangrijkste tankontwerpen uit de geschiedenis en werd in grote aantallen buitgemaakt en getest. De effectiviteit van dit voertuig blijkt wel uit het feit dat het Franse leger deze tank nog na 1950 in gebruik had.

Panzerkampfwagen V
De Panther

De Panther verwierf tijdens de Tweede Wereldoorlog een uitstekende reputatie. Dit was evenzeer te danken aan de bemanningen als aan het ontwerp.

IN 1941 was de Panzer IV de krachtigste tank van het Duitse leger. Al snel na de start van de operaties in het Oosten maakten de Duitse pantserlegers kennis met de zware Russische KV-1 en de middelzware T-34. Deze compleet nieuwe types zouden al snel een zeer ernstige bedreiging blijken te zijn voor de Duitse plannen voor 'Operatie Barbarossa'. De uitstekende nieuwe Russische ontwerpen hadden Hitlers eerste zomer in Rusland volledig kunnen verpesten, ware het niet dat ze in te kleine aantallen werden ingezet en dat de Russen nog niet hadden geleerd hoe ze hun pantsertroepen zo effectief mogelijk konden gebruiken.

Generaal Guderian drong erop aan zo snel mogelijk door een onderzoekscommissie voorstellen te laten maken voor een zware Duitse tank. Hij stelde zelfs voor de T-34 compleet te kopiëren. Gezien de problemen die men later kreeg bij het bouwen van een vervanger voor de Panzer IV, kan men stellen dat Duitsland waarschijnlijk geslaagd zou zijn in Rusland als men het advies van Guderian had opgevolgd.

Daimler-Benz en MAN leverden ontwerpen aan. Daimler-Benz had de T-34 bijna voor honderd procent gekopieerd, maar het complexere MAN-ontwerp werd aangenomen. De eerste prototypes van de nieuwe tank, genaamd de *Panzerkampfwagen* V Panther (SdKfz171) werden in september 1942 voltooid en twee maanden later rolden de eerste productiemodellen uit de fabriek van MAN. Tegelijkertijd startte Daimler-Benz met de voorbereidingen voor de productie van de Panther en in 1943 werden ook Henschel en Niedersachen bij het project betrokken, plus honderden toeleveranciers. Men wilde 900 Panthers per maand bouwen, maar door de geallieerde bombardementen waren de feitelijke productieniveaus nooit hoger dan 330 voertuigen per maand. Begin 1945 waren er in totaal iets meer dan 4800 Panthers gebouwd.

Omdat de Panther versneld in

productie was genomen zonder hem eerst goed te testen, kwamen er al snel allerlei fouten aan het licht. In de begindagen verloren de Duitsers meer Panthers door mechanische storingen dan door acties van de vijand. Het vertrouwen van de bemanningen in het voertuig nam daarom al snel af.

Het technische ontwerp van de Panther werd beïnvloed door de T-34, zoals te herkennen was aan de brede rupsbanden, de zware motor, het krachtige 75-mm kanon met lange loop en de schuine bepantsering die een betere bescherming bood. Maar de Panther verschilde op een aantal fundamentele punten van zijn grootste tegenstander; hij had overlappende wielen voor het rijden op verharde wegen en een geavanceerde ophanging waardoor hij op hoge snelheid over onverhard terrein kon rijden.

Ondanks zijn complexiteit en relatief hoge productiekosten, was de Panther een zeer geslaagd ontwerp. Volgens tal van experts was het de beste middelzware tank van de Tweede Wereldoorlog. In een Duits vergelijkend onderzoek tussen hun eigen tanks en de nieuwe Russische T-34/85 en JS-II (122-mm) van 23 maart 1944 staat: "De Panther is veruit superieur aan de T34-85 op het gebied van frontale beschietingen (Panther Ausf G kon de frontbepantsering van de T-34/85 op een afstand van 800 m doorboren, terwijl de T-34/85 de frontbepantsering van een Panther Ausf G tot op maximaal 500 m kon doorboren) en vrijwel gelijkwaardig waar het beschietingen van de zij- en achterkant betreft." In 1943 en 1944 was de Panther in staat elke vijandelijke tank tot op een afstand van 2000 m te vernietigen; ervaren Panther-bemanningen meldden een gemiddelde score van maar liefst 90 procent op afstanden tot 1000 m.

"Om een Panther te vernietigen moet een tank destroyer met een kanon van drie inch (Gun Motor Carriage M10) of 76 mm (Gun Motor Carriage M18 Hellcat) richten op de zijkant of de achterkant van de geschutstoren, de opening voor het machinegeweer in de romp of de onderkant van het pantserscherm voor het kanon." (rapport van het Amerikaanse leger, voor september 1944). De Amerikanen hanteerden als stelregel dat er vijf middelzware Sherman-tanks voor nodig waren om één Panther uit te schakelen. Maar de M4's waren in de meerderheid: de Duitsers bouwden 4814 Panther-tanks, tegenover 52.000 Amerikaanse Shermans! De Panther betekende een revolutie op het gebied van tankontwerpen en had een belangrijke invloed op de naoorlogse tankontwikkelingen. Na de oorlog werd een groot aantal tankeenheden van het Franse leger uitgerust met Panthers. Ook Bulgarije, Tsjechoslowakije, Hongarije, Roemenië en Joegoslavië gebruikten dit type tank na de oorlog.

Boven:
Het eerste productiemodel van de Panther was, verwarrend genoeg, de Ausf D. Deze werd vervangen door de Ausf A en vervolgens de Ausf G. De twee Panthers op deze foto zijn gecoat met Zimmerit-pasta, om te voorkomen dat magnetische mijnen eraan bleven kleven.

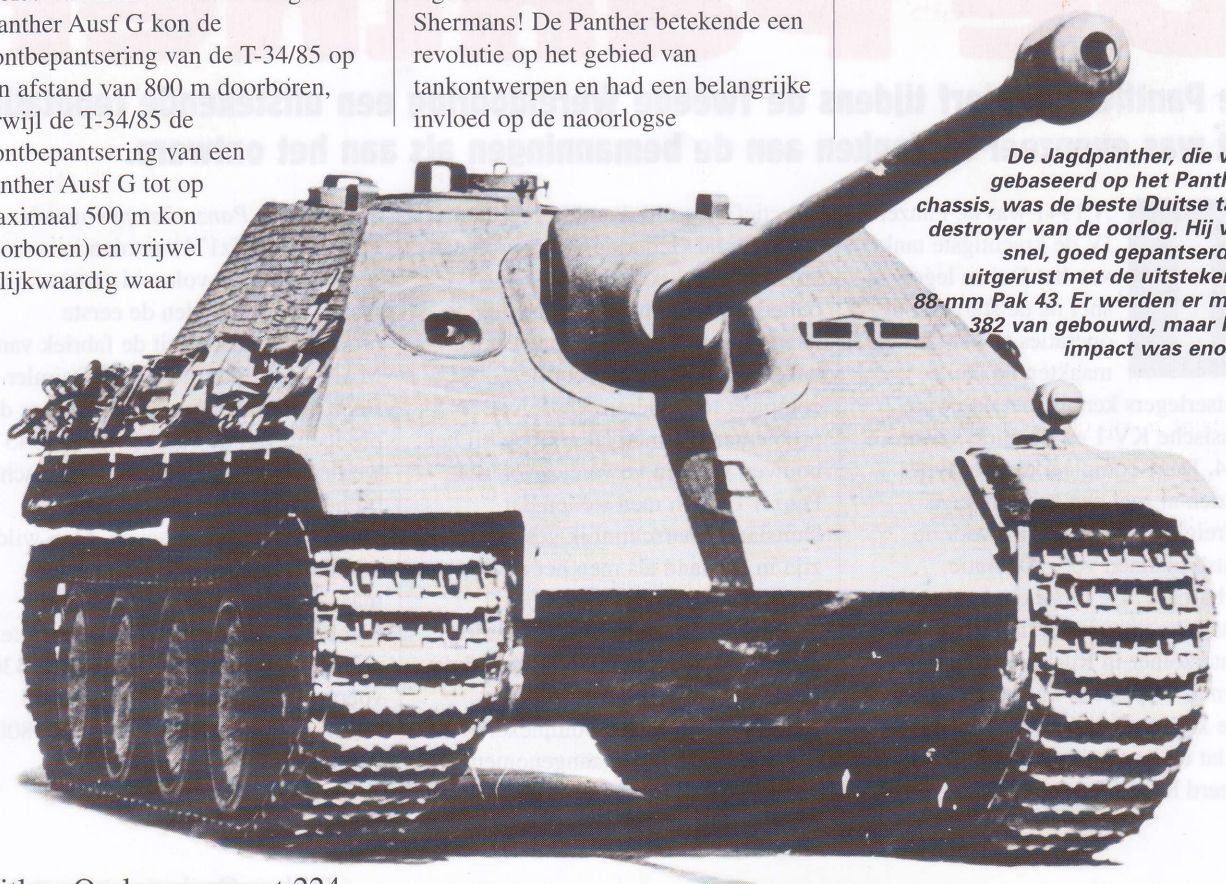

De Jagdpanther, die was gebaseerd op het Panther-chassis, was de beste Duitse tank destroyer van de oorlog. Hij was snel, goed gepantserd en uitgerust met de uitstekende 88-mm Pak 43. Er werden er maar 382 van gebouwd, maar hun impact was enorm.

PzKpfw V Panther Ausf D

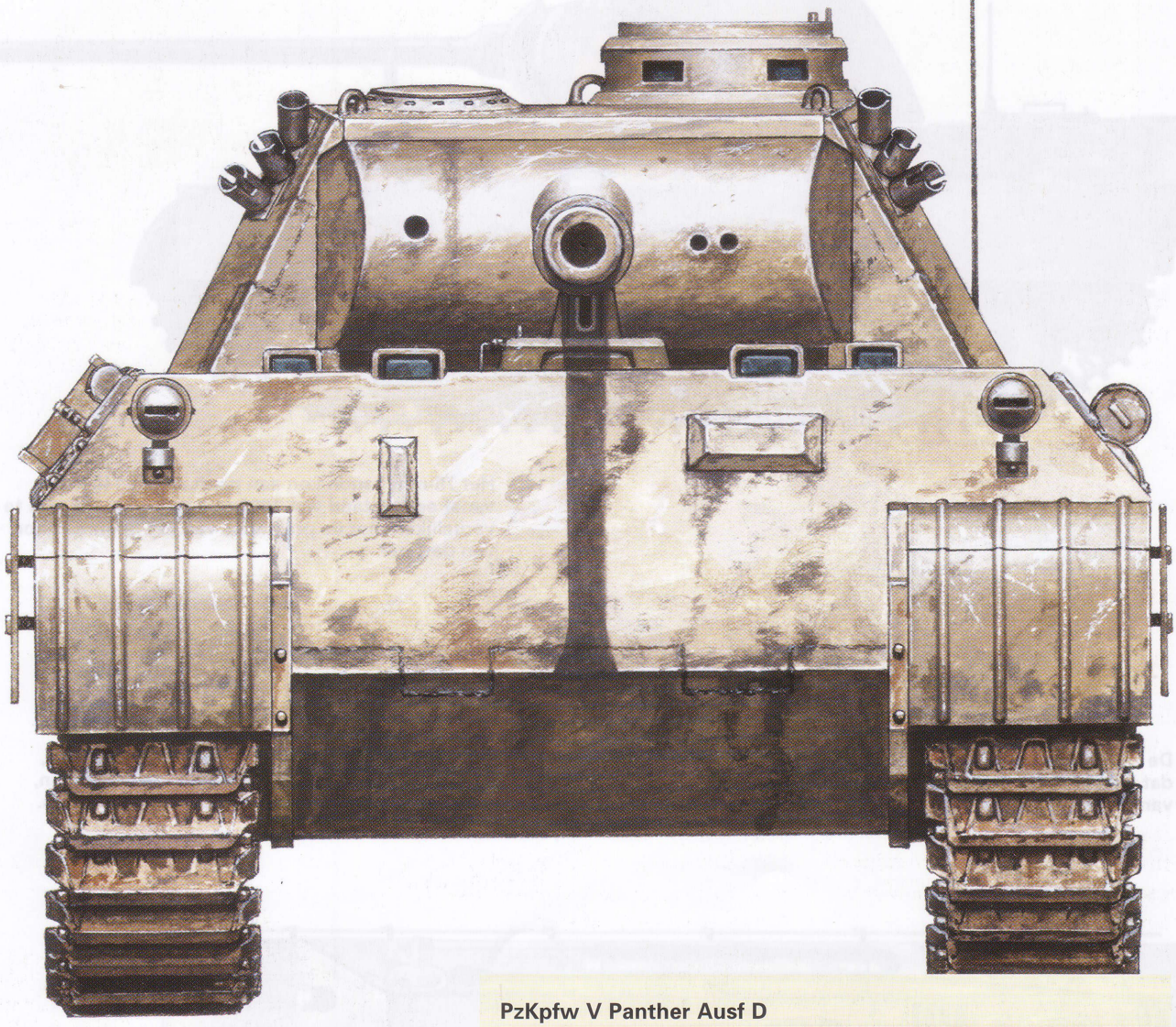

Dit vroege model Panther had geen machinegeweer in de romp. Dit was een ernstige tekortkoming omdat de Panther zich zonder een dergelijk wapen niet effectief kon weren tegen antitank-eskaders.

De Panther was de eerste Duitse tank met schuine bepantsering. Deze innovatie was overgenomen van de T-34. Veel granaten ketsten af op het schuine pantser waardoor men een dunnere pantserplaat kon gebruiken.

PzKpfw V Panther Ausf D

TECHNISCHE GEGEVENS

Bemanning: Vijf
Gewicht: Tijdens de strijd, geladen: 43.000kg
Afmetingen: Lengte (inclusief bewapening) 8,86 m; lengte (romp) 7,15 m; breedte 3,4 m; hoogte 2,98 m;
Pantserdikte: voorste geschutstoren 80 mm bij 80°; bovengedeelte voorkant romp 80 mm bij 35°; ondergedeelte voorkant romp 80 mm bij 55°; dak geschutstoren 12 mm bij 0° en 7°; zijkanten boven 40 mm bij 50°; bovenkant onderstel 15 mm bij 0°; mantel 120 mm; koepel 100 mm bij 90°; buik voorkant 20 mm bij 0°; buik achterkant 13 mm bij 0°;
Motorinstallatie: Maybach HL 230 P30 12-cilinder benzinemotor met een vermogen van 700 pk
Prestaties: Maximum snelheid op verharde wegen 45 km/u; maximum snelheid op onverhard terrein 24 km/u; maximaal bereik op verharde wegen 200 km; maximaal bereik op onverhard terrein 100 km
Bewapening: 75 mm KwK 42 L/70 met 79 granaten en 2x7,92-mm MG34, met 5100 patronen
Munitie: Pantserdoorborend, pantserdoorborend met wolfram kern en hoogexplosieve antitankgranaten

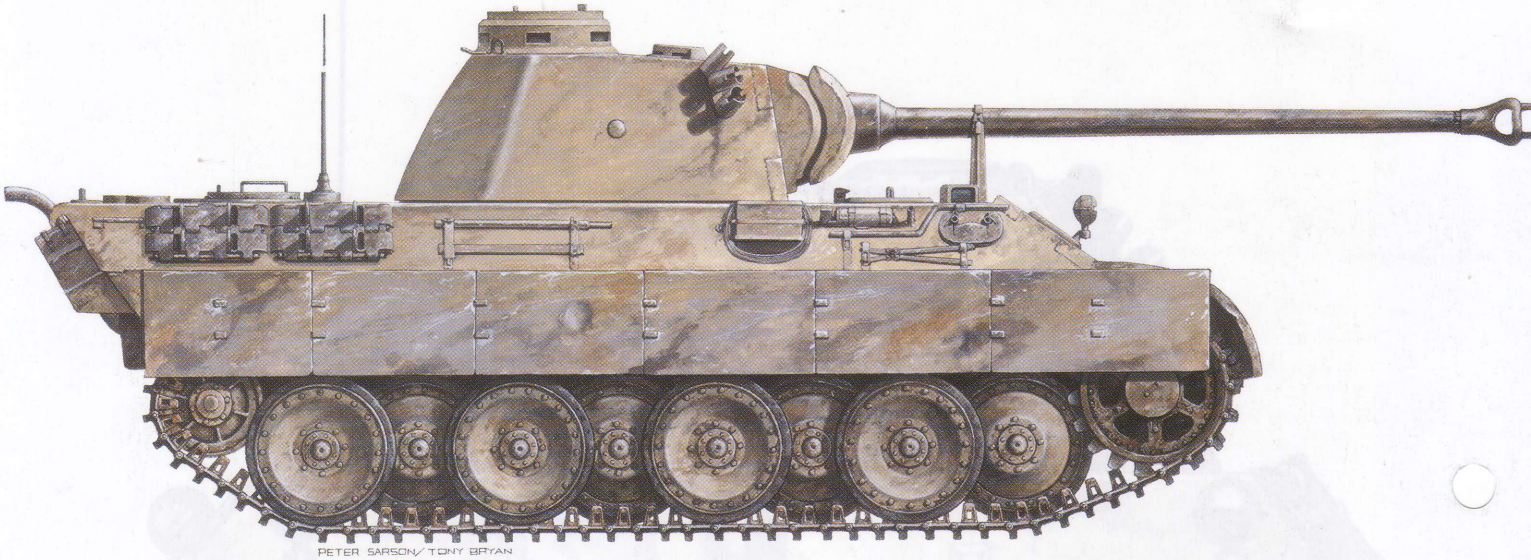

Het 75-mm kanon kon een pantser van 140 mm vanaf een afstand van 1000 m doorboren. Dit was te vergelijken met de prestaties van het 88-mm kanon van de Tiger.

De zijbeplating was aangebracht om te voorkomen dat infanteristen antitankmijnen op de rupsbanden van de tank aanbrachten.

De wielen van de Panther waren van een rubberlaag voorzien, maar deze sleet snel. Het was moeilijk de wielen te vervangen, maar als ze afgesleten waren beschadigden ze de rupsbanden.

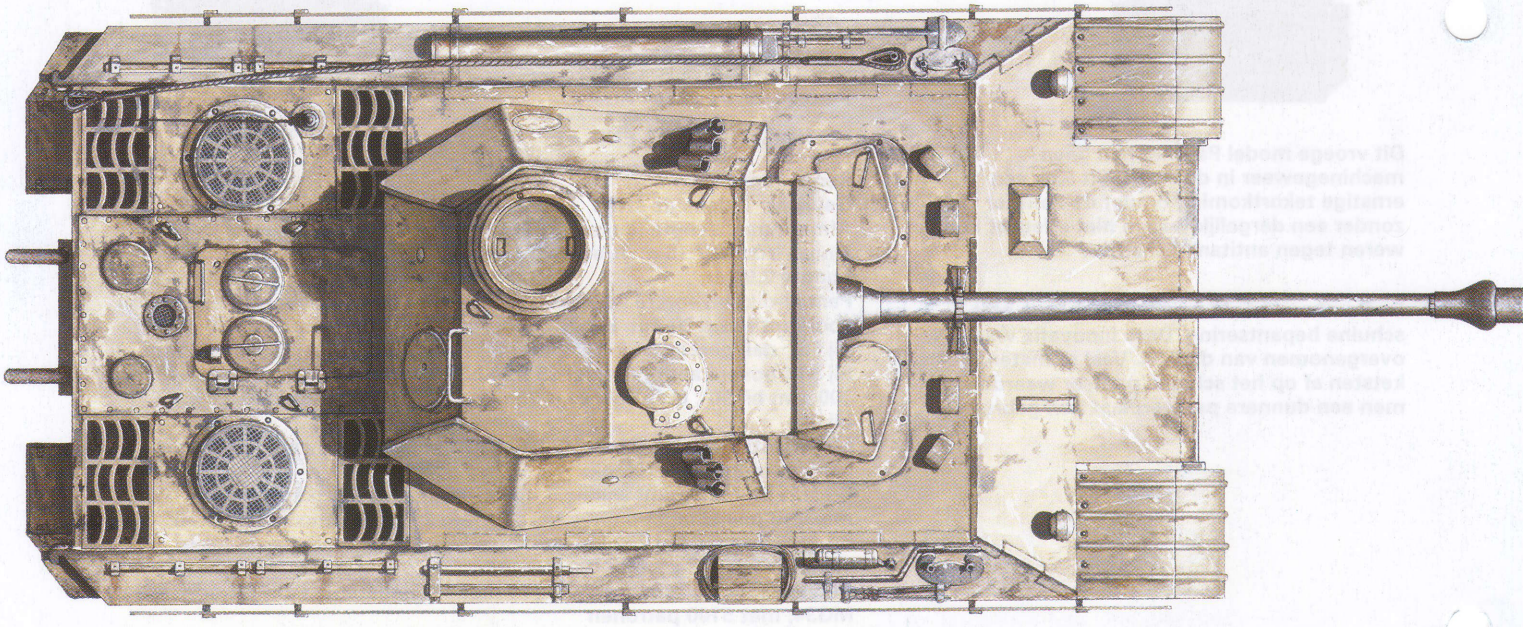

Panther in actie

Boven:
Een Panther in actie in de bocage in Normandië. De schuine bepantsering van de Panthers was tegen bijna alle projectielen bestand. Maar hij bood geen bescherming tegen uit vliegtuigen gelanceerde raketten met pantserdoorborende koppen, die zelfs de zwaarste Tiger nog konden uitschakelen.

De EERSTE grote slag waarbij de Panther betrokken werd, was Operation Zitadelle waarmee de Duitsers de Russische saillant bij Koersk in juli 1943 aanvielen. Men had hoge verwachtingen van de Panther; begin 1943 hadden de Duitsers de slag om Stalingrad verloren en daarmee het strategische initiatief verspeeld. Hitler was steeds meer geobsedeerd door het vinden van een wapen waarmee hij de oorlog kon winnen. De Panthertank was het eerste van een reeks 'Wonderwapens'. Het begin van de operatie werd lange tijd uitgesteld, zodat men de nieuwe Panthers rechtstreeks vanaf de productielijnen voor deze slag zou kunnen inzetten. Dit uitstel pakte rampzalig uit.

Het Rode Leger, dat vooraf op de hoogte was gebracht van de locatie en het moment van de aanval, had voldoende tijd om een uitgebreide verdediging op te zetten. De Panthers en de al even nieuwe Elefanten zagen zich geconfronteerd met een spervuur van artillerie- en antitankgeschut en raakten al snel verstrikt in een doolhof van tankgrachten en mijnenvelden. Het is niet verrassend dat de nieuwe Duitse tanks weinig konden uitrichten. De pogingen om de saillant bij Koersk vanaf het noorden en het zuiden af te snijden kwamen abrupt ten einde.

De Panthers presteerden niet erg goed. Het ontwerp was nog altijd niet perfect: de tanks hadden nog te veel mechanische fouten en andere gebreken die men voor de slag nog niet had kunnen oplossen. De Panther-bemanningen hadden nog geen ervaring met hun nieuwe voertuigen en waren niet in staat om ze efficiënt te gebruiken. Veel Panthers waren al defect voordat ze zich in de strijd hadden kunnen mengen. De tankbemanningen die wel deelnamen aan de gevechten ontdekten al snel dat het pantser bestand was tegen de meeste kanonnen en dat hun eigen 75-mm kanon in staat was de Russische T-34's met dodelijke efficiency uit te schakelen.

Na Koersk vorderde de ontwikkeling van de Panther gestaag en al snel kreeg deze tank de hoogste productieprioriteit.

De mechanische kinderziektes werden geleidelijk weg ontwikkeld en de bemanningen leerden hoe ze dit krachtige oorlogsinstrument moesten gebruiken. Als regel werden de nieuwe Panthers verstrekt aan eliteformaties, waarbij de pantsereenheden van de Waffen SS voorrang kregen op de Wehrmacht.

In deze eenheden waren de meest ervaren officieren en mannen van de pantserlegers geconcentreerd. Maar de Panther bleef geteisterd worden door allerlei problemen. Zo was het verwisselen van een wiel een tijdrovende, moeilijke procedure, die men echter regelmatig moest uitvoeren omdat de rubbermantel van de wielen snel sleet. Het vuursysteem was complex voor zijn tijd en vereiste veel instelwerk. Het kanon op zich vergde constant toezicht: het moest ervoor zorgen dat het projectiel een hoge snelheid ontwikkelde om de T-34's te doorboren, maar omdat de loop zo lang was werden er hoge interne temperaturen opgewekt, waardoor de loop sneller sleet. De motorinstallatie was een andere bron van ergernis en leidde tot allerlei modificaties in het veld en op de productielijnen. Ook de motorkoeling was een probleem dat men nooit helemaal wist op te lossen, ondanks de uitgebreide veranderingen aan het uitlaatsysteem.

Ondanks al deze problemen bleek de Panther toen hij uiteindelijk op grote schaal werd ingezet een uitstekende gevechtsmachine te zijn.

Hieronder:
Door de geallieerde bombardementen konden de fabrieken niet genoeg Panthers bouwen. Maar zelfs de tanks die afgeleverd werden, kon men niet inzetten. Duitsland had geen brandstof voor de tanks.

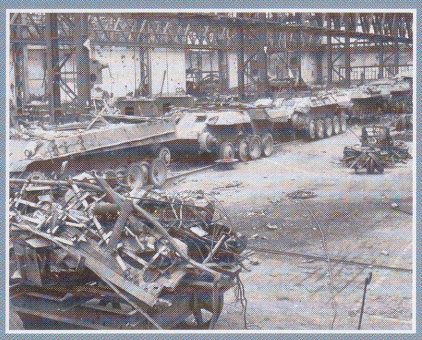

Boven:
De Pantherformaties kregen de beste monteurs. Dit was van essentieel belang omdat de Panther een complex monster was dat veel onderhoud vergde.

Rechts:
De Panther zou uiteindelijk de Panzer IV moeten vervangen. De planning was dat eind 1944 tenminste een op de drie Abteilungen (bataljons) van de pantserregimenten met Panthers zou worden uitgerust. Dit werd nooit gerealiseerd.

Hieronder:
1945 - een Panther in brand voor de kathedraal in Keulen. De open luiken duiden erop dat de inzittenden wellicht ontkomen zijn. Veel bemanningen saboteerden hun eigen voertuigen als de benzine op was.

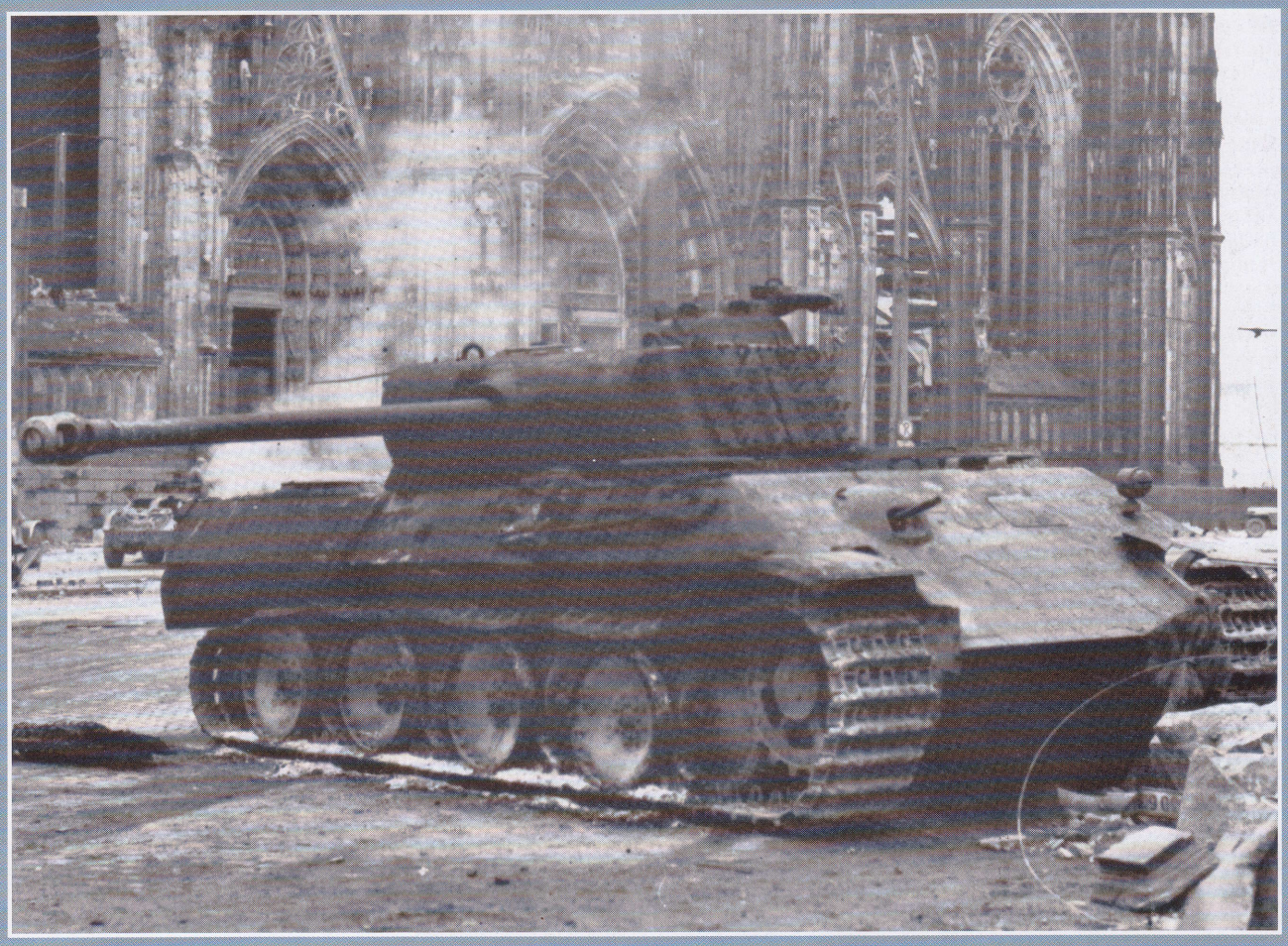

De Karabiner *98k - het standaardgeweer van de Wehrmacht - was nog vrijwel hetzelfde wapen als het geweer waarmee het Keizerlijke Leger in 1914 ten strijde trok.*

DUITSE geweren

Het Mauser Gewehr 98, een van de beste militaire geweren die ooit gebouwd zijn, was het standaard dienstgeweer van het Duitse leger van 1898 tot 1945.

HET 7,92-MM *Gewehr* 98 was het geweer waarmee het Duitse leger in de Eerste Wereldoorlog vocht. Dit geweer dat vanaf 1898 door Mauser werd gebouwd, was in feite gebaseerd op een ontwerp uit 1888. Hoewel het geweer tijdens militaire acties zeer degelijk en betrouwbaar was gebleken, toonde analyse door het Duitse leger in de jaren na 1918 aan dat het *Gewehr* 98 eigenlijk veel te lang en te lomp was voor gebruik aan het front. Daarom werden de resterende *Gewehr*e 98 omgebouwd tot *Karabiner* 98b. *Karabiner* is Duits voor karabijn, hoewel de *Karabiner* 98b eigenlijk helemaal geen karabijn was, aangezien hij nog altijd even lang was als het originele *Gewehr* 98. De enige modificaties die werden doorgevoerd betroffen de grendelbediening, de bevestigingen

voor de draagband en het vermogen verbeterde munitie te gebruiken. Om de zaak nog wat onduidelijker te maken, bleven de originele markeringen van het *Gewehr* 98 behouden.

'STANDARD' MODEL

De *Karabiner* 98b werd nog altijd gebruikt door het Duitse leger in 1939, maar inmiddels was het standaardgeweer een iets kortere versie van de basis-Mauser die bekend stond als de *Karabiner* 98k (*k: kort*). Maar het *Gewehr* 98 was nog altijd lang voor een karabijn. Dit geweer was gebaseerd op een commercieel Mauser-model dat bekend stond als de 'Standard' en dat tijdens de jaren tussen de twee wereldoorlogen in in grote aantallen werd geproduceerd in Tsjechoslowakije, België en zelfs China. De Duitse versie werd in 1935 in productie genomen. In eerste instantie was de productiestandaard uitstekend, maar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, werd de kwaliteit steeds minder. Aan het eind van de oorlog werd er voor het geweer vaak geen massief hout meer gebruikt, maar gelaagd hout of een inferieur materiaal en werden bewerkelijke onderdelen als bajonethouders weggelaten.

Een goedgetrainde soldaat die bewapend was met een *Kar* 98k kon 15 schoten per minuut lossen, maar evenals het *Gewehr* 98, had het nieuwe geweer een magazijn voor slechts vijf patronen, hetgeen een nadeel kon zijn tijdens een vuurgevecht. Zoals alle geweren met een kaliber van 7,92 mm was het maximale effectieve bereik van de *Kar* 98k 800 meter.

GEWEERACCESSOIRES

De Duitsers ontwikkelden allerlei extra's voor de *Karabiner* 98k, waaronder diverse geluidsdempers die gebruikt werden in combinatie met speciale munitie voor een lage mondingsnelheid. Andere types munitie waren lichtspoorkogels, die gebruikt werden om doelen te markeren voor de teams die de machinegeweren bemanden, terwijl pantserdoorborende kogels werden ingezet tegen vijandelijke

Boven:
Mannen van de* Reichswehr *in 1932, bewapend met de* Kar *98b. Hoewel het geweer een karabijn - een ingekort, lichter gemaakt standaardgeweer - werd genoemd, was het met zijn lengte van 1,25 m even lang als de meeste geweren van die periode.

Hieronder:
De* Kar *98k werd veel gebruikt door sluipschutters. Hij was voorzien van de kleine x 13/ZF-41 en later van de x4 ZF-42 en ZF 42W telescoopvizieren. Duitse sluipschutters gebruikten drie kleuren lichtspoorkogels evenals brand- en pantserdoorborende munitie.

manschappen en materieel. Er konden diverse types granaatwerpers op worden gemonteerd, zoals de 30-mm *Schiessbecher*, waarmee men explosieve, lichtspoor- en antitankgranaten met een holle lading 45 tot 90 meter ver kon afvuren. De meest ongebruikelijke munitie die ooit met de *Kar* 98k werd afgevuurd is waarschijnlijk echter de *Gewehr Propagandagranate*, waarmee men pamfletten over een bereik van meer dan 500 meter kon verspreiden.

Na de oorlog bleef de *Kar* 98k in gebruik bij legereenheden in Indonesië, Turkije, Zuid-Amerika en Afrika en het wapen wordt vandaag de dag nog altijd gebruikt door erewachten in Duitsland bij speciale ceremonies.

ZELFLADERS

In 1940 gaven de tactische onderzoeksgroepen van de Wehrmacht eindelijk specificaties af voor een zelfladend geweer, waarop Walther en Mauser bijna identieke ontwerpstudies indienden voor het nieuwe wapen. Er werden prototypes gemaakt van beide geweren die door de troepen werden getest. Het ontwerp van Mauser, het *Gew* 41 (M), bleek niet te voldoen en werd geannuleerd. Beide ontwerpen maakten gebruikt van een systeem dat in Denemarken was ontwikkeld door Soren H. Bang: de gassen die uit de mond kwamen als de patroon ontplofte, werden opgevangen door een conus die over de vuurmond werd aangebracht en daardoor naar achteren geleid. Hier werden ze gebruikt om een uitwerp-/laadmechanisme te bedienen. Het Walther-geweer werd in productie genomen, maar het was geen groot succes. Het was moeilijk te vervaardigen en in het veld was het moeilijk om het snel te laden. Bovendien leidde het complexe mechanisme ertoe dat het niet al te betrouwbaar was. Met zijn gewicht van 5,1 kg was dit geweer bovendien zwaar en 'onhandig'. De geweren werden aan het Oostfront gebruikt, maar de productie werd gestaakt toen het *Gew* 43 in productie werd genomen.

Bij de invasie in de Sovjet-Unie in 1941 maakten de Duitsers grote aantallen Tokarev 7,62-mm SVT38 en 40 semi-automatische geweren buit. Het eenvoudige Russische gasdrukgrendelsysteem werd in gewijzigde vorm overgenomen voor het Gewehr 41 en het daarvan afgeleide wapen, het Gew 43, was onmiddellijk een succes. Het woog 4,4 kg en was met zijn 1117 mm iets korter dan het Gew 41. Het was gemakkelijker te produceren dankzij de eenvoudige gietstukken en het

Boven:
Door de lengte van de Kar 98k was hij moeilijk te gebruiken in kleine ruimtes. Maar zelfs in 1945 gebruikten de meeste Duitse troepen dit wapen nog altijd.

Hieronder:
Wehrmacht-soldaten, bewapend met Kar 98k's, tijdens hun gevechtstraining. Uit de gemengde helmen valt af te leiden dat deze foto uit het eind van de jaren 30 stamt, aangezien de compacte M35-helm in 1935 werd geïntroduceerd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er vooral veel op korte afstand gevochten. Hierdoor werden de kwaliteiten van de Kar 98k als langeafstandswapen amper benut. Het beperkte magazijn van slechts vijf patronen was een nadeel voor de Duitse infanteristen.

Het perfecte geweer

Uit ANALYSES van de militaire acties in 1939-40 bleek dat de meeste vuurgevechten op korte afstanden van minder dan 400 meter werden gevoerd en niet op de afstand van 1000 meter waarvoor geweren als de *Kar* 98k ontworpen waren. Als gevolg daarvan werd de 7,92-mm *kurz* (kort) patroon ontwikkeld door Polte. Met een mondingsnelheid van 650 m/sec. was hij veel krachtiger dan 9-mm sub-machinegeweermunitie met een mondingsnelheid van 365 m/sec. De munitie was compacter dan de reguliere patronen en was ideaal voor automatische wapens. Nog voordat het patroonontwerp gereed was, werden er specificaties uitgevaardigd aan de industrie voor een nieuwe 'machinekarabijn' die de patroon zou kunnen afvuren. Dit leidde tot twee ontwerpen, een van Walther en het andere van Haenel, waar Louis Schmeisser als hoofdontwerper werkte. De legende wil dat het ontwerp van Haenel zijn waarde bewees toen een partij van deze wapens per parachute werd gedropt bij een geïsoleerde eenheid van Duitse soldaten die omsingeld waren door de Russen. Met behulp van het nieuwe wapen wisten zij uit de omsingeling te breken, waarna het Duitse leger zeer enthousiast werd over dit wapen. Maar nu deed Hitler zich gelden. Hij verbood de verdere ontwikkeling van het nieuwe geweer en de korteafstandspatroon. Om dit verbod te omzeilen, noemden de verantwoordelijke planners aan de centrale staf het een machinepistool en werd er goedkeuring gegeven voor de grootschalige productie van de MP43. De fronttroepen waren gek op het nieuwe geweer, omdat ze hiermee aanzienlijk meer vuurkracht kregen en het geweer zelf betrouwbaar en gemakkelijk te gebruiken bleek te zijn. Door vooral eenvoudige gestanste metalen onderdelen te gebruiken voor de constructie, kon het wapen gemakkelijk en goedkoop worden geproduceerd. Nadat Hitler zijn fiat gaf, werd het wapen omgedoopt tot *Sturmgewehr*. Er werden tienduizenden StG44's geproduceerd.

Goering vond dat als de Wehrmacht een eigen leger kreeg, er ook zo'n wapen moest komen voor de veldtroepen van zijn Luftwaffe. Maar de kansen dat de Luftwaffe ooit *'kurz'* patronen zou krijgen voor hun formatie waren gering, dus moest men voor het ontwerp van het geweer uitgaan van een normale geweerpatroon. Rheinmetall ontwierp uiteindelijk het *Fallschirmjägergewehr* FG42, een van de meest opmerkelijke wapens van de Tweede Wereldoorlog. De FG42 bleek prima te werken en het mechanisme op gas zou later worden overgenomen voor talloze naoorlogse wapenontwerpen. Maar het wapen op zich kon weinig verschil meer maken voor de afloop van de Tweede Wereldoorlog. De productie van de FG42 bleek te duur te zijn en teveel tijd in beslag te nemen. Toen de oorlog ten einde was, waren er pas zo'n 7000 van in gebruik genomen.

Bovenaan:
Een SS'er met een StG44 tijdens het Ardennenoffensief in december1944. Er werden allerlei accessoires ontwikkeld voor dit wapen, zoals de Krummlauf *of kromme loop waarmee men om een hoek kon schieten.*

Boven en linksboven:
Doordat het StG44 als automatisch wapen kon worden gebruikt, had een eenheid extra vuurkracht. Door het lichte gewicht van de patronen kon men bovendien meer munitie meenemen.

Hieronder:
Mannen van een Volksgrenadier*-divisie paraderen voor de camera's in 1945. In werkelijkheid kregen deze slecht getrainde eenheden zelden zulke geavanceerde wapens als de StG 44.*

Boven:
Duitse troepen oefenen in het doorbreken van vijandelijke verdedigingslinies. Ze zijn bewapend met de zeer betrouwbare* Kar *98k. Tot 1945 werden er meer dan 8 miljoen van deze geweren geproduceerd.

minimale aantal bewerkte onderdelen. Dankzij het afneembare magazijn was het laden van de vijfschotsclips een stuk gemakkelijker. De steun voor het Zf41 telescoopvizier was een standaard onderdeel van dit wapen. De *Kar* 43, die pas in 1944 in gebruik schijnt te zijn genomen, was slechts zo'n 51 mm korter, maar had verschillende modificaties.

De Duitse Fallschirmjäger en Gebirgsjäger gebruikten ook een conventioneel grendelgeweer - het Gewehr 33/40. Dit geweer was oorspronkelijk in Tsjechoslowakije ontworpen en gebouwd als de *Karabina* vz. 16/33 of vz. 33. Na de Duitse bezetting werd het in productie gehouden. Er werden enige veranderingen aan uitgevoerd om het gewicht te verlagen, waardoor de karabijn uiteindelijk slechts 3,5 kg woog en slechts 993 mm lang was. De straf voor deze aanpassingen was dat de karabijn een flinke terugslag had en een sterke lichtflits produceerde. Extra modificaties voor de Gebirgsjäger betroffen onder andere de toevoeging van een metalen plaat aan de rechterkant van de kolf, zodat men het geweer ook als hulpmiddel tijdens het klimmen kon gebruiken.

Ondanks alle innovaties die de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog bedachten, was de *Karabiner* 98k nog altijd in productie toen de oorlog ten einde was en leek het wapen nog sterk op het oorspronkelijke Gewehr 98. Inmiddels gebruikte de Wehrmacht allerlei verschillende Mauser-geweren afkomstig van vrijwel alle Europese legers.

EERLIJKE VERGELIJKING

Sommige van deze Mausers, die nog sterk leken op het *Gewehr* 98 of *de Karabiner* 98k, werden na 1939-40 nog in Tsjechië en België geproduceerd voor gebruik door de Duitsers. Ook de Chinese legers waren vooral uitgerust met standaardgeweren van Mauser die vrijwel identiek waren aan de Karabiner 98k.

Er zullen altijd meningsverschillen blijven bestaan over of de Mauser-geweren betere geweren zijn voor de krijgsmacht dan de Lee-Enfield, M1903 Springfield of de M1 Garand. Het is een feit dat de Mausers minder aansprekend waren dan bepaalde geallieerde geweren, maar ze waren de Duitse troepen wel gedurende een lange periode op zeer betrouwbare wijze van dienst.

Hieronder:
Falschirmjäger*-eenheden escorteren Nederlandse gevangenen in mei 1940. De Duitse troepen zijn bewapend met een speciale ingekorte* **Kar** *98k. Er werd nog een ander gemodificeerd type met een inklapbare kolf geproduceerd voor luchtlandingstroepen.*

Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog was het 19e-eeuwse ontwerp van het Mauser Gewehr 98 achterhaald. Toch was dit geweer nog altijd immens krachtig en betrouwbaar. Het was niet voor niets bijna een halve eeuw lang een onmisbare metgezel voor de Duitse troepen.

VEILIGHEID IN HET DUITSE RIJK

Hoewel Heinrich Himmler de veiligheidsdienst van de SS al lang voordat de nazi's aan de macht kwamen oprichtte, was Reinhard Heydrich de drijvende kracht achter de groei van de organisatie en de beruchte reputatie die zij kreeg ten tijde van het Derde Rijk.

Duitsland was onder de nazi's een politiestaat. Er werd een uitgebreid veiligheidsapparaat opgezet om staatsvijanden op te sporen.

HET UITGEBREIDE web van veiligheidsdiensten in het Derde Rijk was moeilijk te doorzien doordat vaak leden van de ene instantie, zoals de Gestapo, het uniform van een ander orgaan droegen, zoals de SD, afhankelijk van de omstandigheden. Naarmate de SD groeide, viel hun werk steeds meer samen met dat van de Gestapo. Er ontstond de nodige frictie doordat de geheime partijpolitie en de geheime staatspolitie op dezelfde mensen jaagden. Maar de scheidslijn tussen de twee diensten vervaagde snel. Op 23 juni 1938 werd besloten dat alle leden van de Gestapo en de Kripo (*Kriminalpolizei* - rechercheurs in burger) ingelijfd moesten worden bij de SS. Op 29 september 1939 werden alle Duitse veiligheidsdiensten onder leiding van Heydrich geplaatst. De Gestapo en de Kripo, die samen bekend stonden als de SIPO (*Sicherheitspolizei* - veiligheidspolitie) vielen voortaan samen met de SD onder het *Reichsicherheitshauptamt* (RSHA).

Hoewel de veiligheidsagenten van de nazi's normaliter burgerkleding droegen, had dit buiten Duitsland problemen kunnen opleveren. Daarom kregen de leden van de veiligheidsdiensten SD-uniformen - ongeacht of ze voor de SD, de SS of zelfs de nazi-partij werkten.

Het uniform was een standaard grijs *Allgemeine-SS* 1938-model met SS-onderscheidingstekens op het linkerkraagembleem en een blanco kraagembleem rechts. De mouwruit van de SD werd pas geïntroduceerd na de vestiging van het oude *SD-Hauptamt* in de Wilhelmstrasse in Berlijn nadat de nazi's aan de macht waren gekomen.

Voor de oorlog bestond het *SD-Hauptamt* uit drie *Ämter* of afdelingen - *Amt I* 'Organisatie', *Amt II* 'Oppositiebestrijding' en *Amt III* 'Buitenland'. De drie *Ämter* fungeerden als een soort van 'Generale Staf' van inlichtingenactiviteiten en bestuurden zeven *Oberabschnitte* of secties. Elke

*Een pet en koppel van een onderofficier van de SD. Op de gesp staat het standaard SS-motto "*Mein Ehre Heisst Treue*", maar de gifgroene* bies op de pet *was uniek voor de veiligheidsdiensten. Tijdens de oorlog werd dit in wit veranderd, zoals ook bij de rest van de SS het geval was.*

Oberabschnitt had twee of drie *Unterabschnitte*, die op hun beurt weer *de SD-Aussenstellen* coördineerden waaronder de afzonderlijke plattelandsdistricten of dorpen vielen.

In de *Sicherheitsdienst* werd met name de informatie gecombineerd die verstrekt werd door andere instanties zoals de Gestapo en er waren SD-kantoren in heel Duitsland. Hoewel de SD op een bepaald moment maar liefst zo'n 50.000 geregistreerde informanten had, bestond het eigen vaste personeelsbestand eind jaren 30 uit niet meer dan 3000 man.

De Walther PP (Polizei Pistole) was een standaard uitrustingsstuk voor de leden van de SD en was net zo'n bekend symbool voor de geheime politie als de leren jas van de Gestapo. De PP, die uit 1929 dateerde, was een uitstekend vuistvuurwapen. Hij werd ook in een kort model gemaakt als de PPK, zodat agenten in burger hem beter onder hun kleding konden verstoppen.

Een armband met het opschrift "In dienst van de veiligheidspolitie."Deze armband werd aan het eind van de oorlog gedragen door burgerassistenten die tijdelijk voor de Sicherheitspolizei *en de SD werkten. Dit exemplaar dateert van augustus 1944.*

Boven:
Een set insignes van een onderofficier die gedragen werd door een lid van de Schutzmannschaft. *'Schumas' waren buitenlandse, niet-Duitse medewerkers die de SD en de veiligheidspolitie assisteerden in het Oosten. Hun motto, zoals te lezen op het armembleem hierboven, was* 'Treue, Tapfer, Gehorsam', *of 'Trouw, dapper en gehoorzaam'.*

Hieronder:
Zoals bij de meeste nazi-organisaties het geval was, hadden de veiligheidspolitie en de veiligheidsdienst van de SS hun eigen krant. Hoewel de SD oorspronkelijk puur een partijorganisatie was, raakte de SD geleidelijk steeds meer verweven met de Sicherheitspolizei *(waaronder ook de* Kriminalpolizei, *de veiligheidspolitie en de Gestapo vielen). In 1939 werden de organisaties uiteindelijk samengevoegd.*

Die Deutsche Polizei

Nummer 18
12. Jahrgang
Berlin, den 15. Sept. 1944

SICHERHEITSPOLIZEI UND SD

Herausgegeben im Auftrage des Reichsführers SS und Chefs der Deutschen Polizei vom Kameradschaftsbund der Deutschen Polizei

Heroischer Realismus als Garant des Sieges

SS-inlichtingendienst

SD-Abschnitte

Berlijn
Breslau
Danzig
Dresden
Düsseldorf
Hamburg
Karlsruhe
Kattowitz
Königsberg
München
Nürnberg
Posen
Prag (Praag)
Reichenberg
Stettin
Stuttgart
Wien (Wenen)

SD-Unterabschnitte

Bayreuth
Braunschweig
Bremen
Dessau
Dortmund
Frankfurt / Main
Graz
Halle / Saale
Innsbruck
Kassel
Kiel
Klagenfurt
Koblenz
Köln (Keulen)
Linz / Donau
Litzmannstadt
Münster / Westfalen
Saarbrücken
Schwerin / Mecklenburg
Weimar
Zichenau

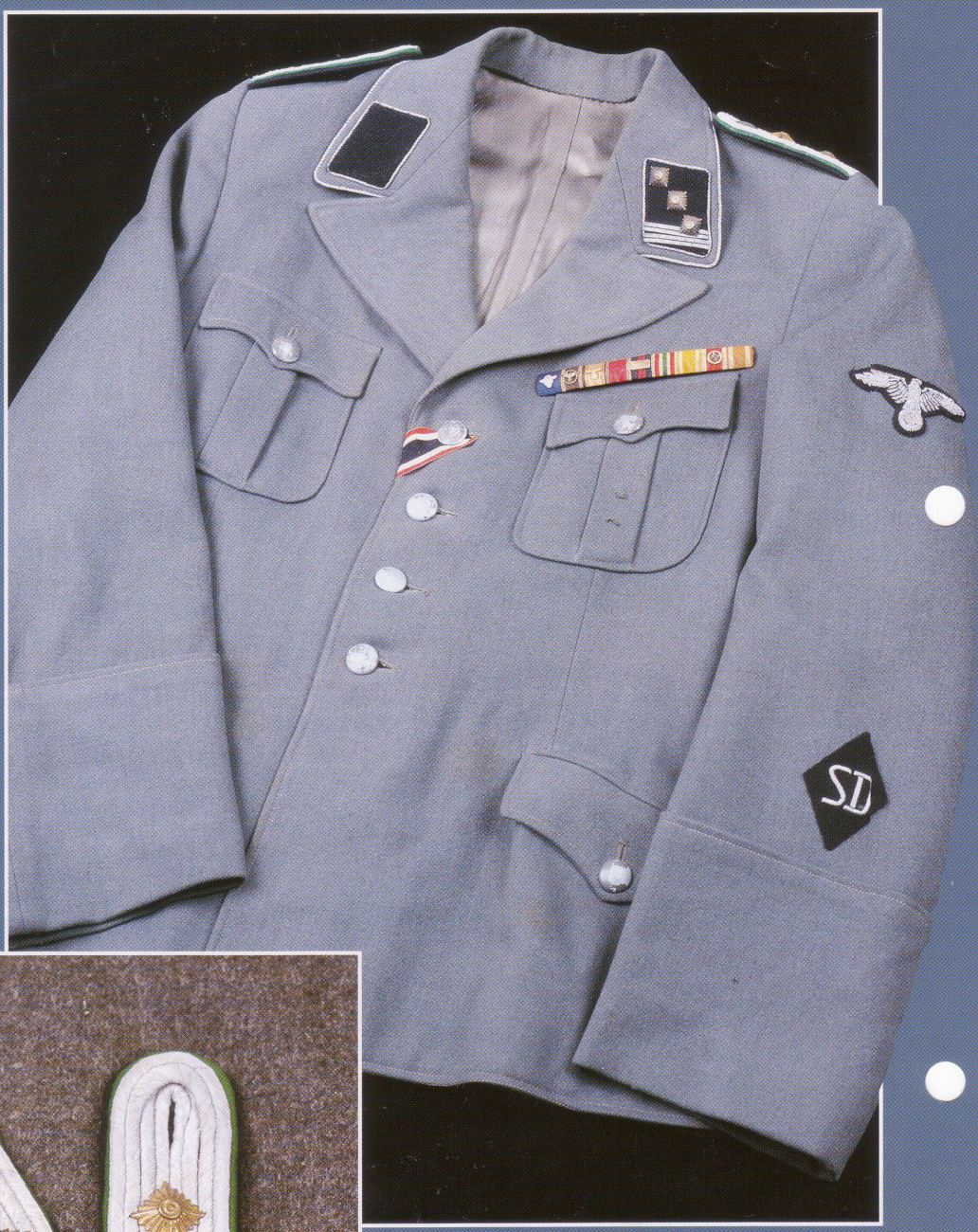

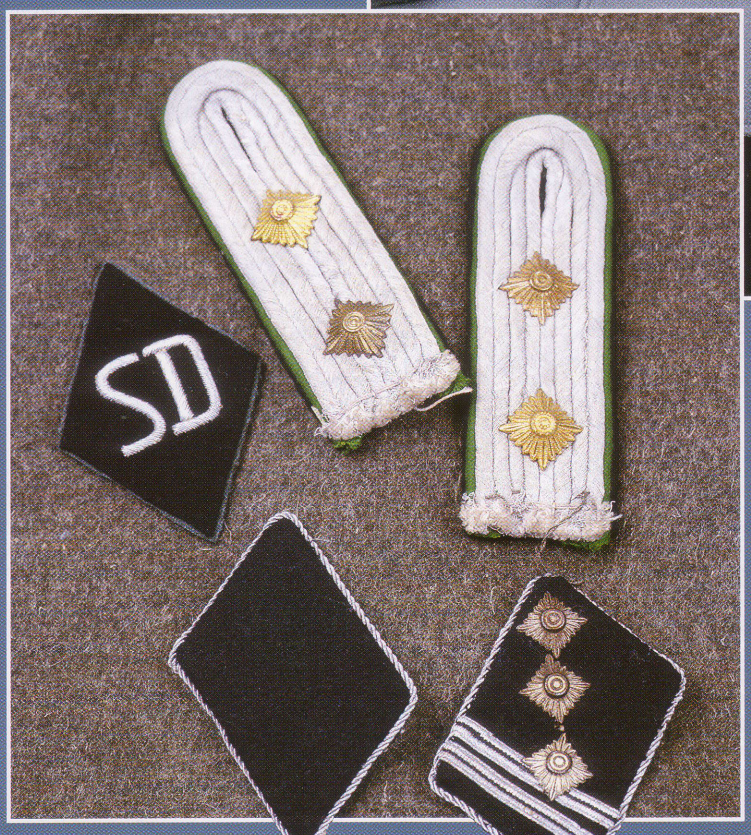

Boven:
Een typische officiersjas van de SD zoals die gedragen werd door een SD-Hauptsturmführer. Tijdens de oorlog droegen de medewerkers van de veiligheidspolitie in bezette gebieden - waaronder de rechercheurs van de Kriminalpolizei en Gestapo-agenten - meestal SD-uniformen in plaats van de burgerkledij waarin ze in Groot-Duitsland werkten. Gestapo-agenten waren te herkennen aan de zilveren bies rond de mouwruit van de SD, terwijl de ruit bij leden van de reguliere SD een eenvoudige zwarte rand had.

Links:
Rangonderscheidingstekens van een Hauptsturmführer bij de SD. De epauletten waren een standaard SS-model, terwijl de groene bies gedragen werd door de veiligheidsdiensten. Na 1942 werden de epauletten op de SD-uniformen vervangen door het politiemodel in zwart en zilver.

Udet, Ernst (1896 - 1941)

Jachtvlieger uit de Eerste Wereldoorlog, stuntpiloot, filmacteur en hoge officier in de Luftwaffe. Ernst Udet werd op 26 april 1896 geboren in Frankfurt on Main. Met 62 overwinningen in de lucht moest hij alleen maar Baron Manfred von Richthofen voor zich dulden in de lijst van Duitse aces. Na de Eerste Wereldoorlog werkte hij als stuntpiloot in de VS en later trad hij op als piloot in Duitse avonturenfilms waarin ook Leni Riefenstahl acteerde. Samen met Erhard Milch werkte hij mee aan de voorbereidingen voor de geheime Luftwaffe. Toen de nazi's aan de macht kwamen, werd hij 'Generalinspektor der Jagdflieger'. Udet was een fervent voorstander van de duikbommenwerper en mede op voorspraak van hem liet de Luftwaffe de Junkers Ju 87 'Stuka' en de veelzijdige Junkers Ju 88 ontwikkelen. Later werd hij directeur van de technische dienst van de Luftwaffe. Hoewel hij een goed gevoel had voor design en een goed inzicht in de tactische rol van jachtvliegtuigen en bommenwerpers, miste hij de bestuurlijke vaardigheden die nodig waren voor zijn functie. Bovendien was hij bij Hitler in ongenade gevallen. Toen Rudolf Hess op 10 mei 1941 naar Schotland vloog, verzekerde Udet de Führer ervan dat Hess door de wind uit koers zou raken en dat het toestel in zee zou neerstorten. De verliezen tijdens de Slag om Engeland en het strategische falen van de Luftwaffe vraten aan hem. De gevechten in Rusland leken op niets uit te draaien en bovendien had Milch zijn plannen voor de ontwikkeling van een nieuw jachtvliegtuig, de Focke Wulf Fw 190, tijdelijk bevroren. Ook liet Milch het onderzoek naar straalvliegtuigen door Messerschmitt stopzetten en in een depressieve bui pleegde Udet daarom op 17 november 1941 zelfmoord.

Rechtsboven:
De avontuurlijke en extraverte Ernst Udet was een prima piloot, maar als hoofd van de technische dienst van de Luftwaffe was hij helemaal niet op zijn plaats.

Ulm-Kuhberg

Een van de eerste *Schutzhaft*-kampen. Het concept van beschermende hechtenis waarbij de politie een verdachte zonder gerechtelijk bevel een korte periode kon vasthouden, dateerde nog van de Pruisische tijd. Direct nadat de nazi's aan de macht waren gekomen, werd de periode waarin beschermende hechtenis was toegestaan verhoogd tot drie maanden. Na de Rijksdagbrand kreeg de politie het recht om verdachten voor onbepaalde tijd in hechtenis te houden en hadden de verdachten geen enkel recht om te klagen. Ulm-Kuhberg was een van de meer dan 40 kampen die in 1933 werden opgezet. Dit kamp werd in november van dat jaar geopend in het voormalige fort Upper Kuhberg. De eerste gevangenen waren 30 communistische politieke gevangenen. Ook de gevangenen uit het militaire concentratiekamp Ulm, die meegeholpen aan de bouw van het kamp in Kuhberg, werden hier gevangen gezet. Andere politieke tegenstanders die naar het kamp werden gestuurd waren geestelijken, journalisten en vakbondsmensen.

Het kamp stond onder leiding van de politie en de SA, maar werd na de Nacht van de Lange Messen overgenomen door de SS. De gevangenen werkten in een reparatiewerkplaats van de Wehrmacht en in een plaatselijke steengroeve. De huisvesting was zeer onprettig: de gevangenen woonden in vochtige vertrekken binnen het fort. In juli 1935 werd het kamp gesloten en werden de overgebleven 30 gedetineerden naar Dachau overgebracht.

Universum-Film-Aktiengesellschaft (UFA)

Een Duitse filmmaatschappij die belangrijk was in de begindagen van de film, maar die uiteindelijk een onderdeel werd van het propagandaministerie van de nazi's. Deze maatschappij werd in december 1917 opgericht als propaganda-instrument voor het keizerlijke leger en werd na de oorlog overgenomen door Deutsche Bank. Met producties als *Das Kabinett des Dr Caligari* uit 1920 vestigde de maatschappij een naam als artistiek belangrijke studio, die bovendien commercieel succesvol was met films als *Madame Dubarry* (1919). De poging om de strijd aan te gaan met Hollywood in de jaren 20 waren echter ramp-zalig: films zoals *Metropolis* van Fritz Lang (1927) waren artistiek verbluffend, maar zorgden voor een financiële catastrofe. Toen het bedrijf failliet ging, werd de studio in 1927 aan Alfred Hugenberg verkocht. In de jaren 30 van de twintigste eeuw werden de films van UFA steeds nationalistischer. Door het nazi-beleid van *Säuberung* - 'zuivering' - mochten joodse artiesten vanwege raciale en culturele overwegingen niet meer worden ingezet. Veel getalenteerde artiesten gingen daarom naar Hollywood. In 1937 nationaliseerde Dr. Joseph Goebbels de Duitse filmindustrie en werden alle onafhankelijke maatschappijen deel van Ufa-Film GmbH. Tijdens de oorlog bleef de maatschappij films produceren, vaak met een sterk historisch of propagandistisch karakter, hoewel romantische films en lachfilms later in de oorlog veel populairder werden. De filmmaatschappij werd na de oorlog door de geallieerden opgesplitst. In West-Duitsland kocht de uitgeversorganisatie Bertelsmann in 1964 de overgebleven bioscopen en productiefaciliteiten.

"Unsere Ehre Heist Treue"

"Onze eer is trouw", het motto van de SS, stond voor onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de Führer. Dit motto stond op de riemgespen van de SS en op het lemmet van de uniformdolken. Dit motto stond in sterk contrast met de leus op de gespen van de riemen van het Duitse leger: "*Gott mit uns*". Deze leus dateerde nog uit de tijd van keizer Wilheim II, maar werd niet geschikt bevonden voor de niet-religieuze *Schutzstaffel.* De gesp van de riemen van de gewone SS-soldaten leek qua ontwerp op die van het Duitse leger. Het was een vierkante aluminium plaat die afneembaar bevestigd was aan de riem. Op deze plaat stond een *Reichsadler* afgebeeld die een hakenkruis met een bladerenkrans eromheen in zijn klauwen vasthield. Het motto stond om het hakenkruis heen. In het veld gebruikten ook de officieren van de Waffen-SS vaak deze gewone riemen om er hun munitiezak, waterfles, kaartetui en ander klein materieel aan te hangen.

De gesp voor het parade-uniform van officieren was schijfvormig en toonde een adelaar met naar beneden gebogen vleugels die een hakenkruis in een bladerkrans vasthield. Het motto liep in een boog van de ene vleugelpunt van de adelaar naar de andere.

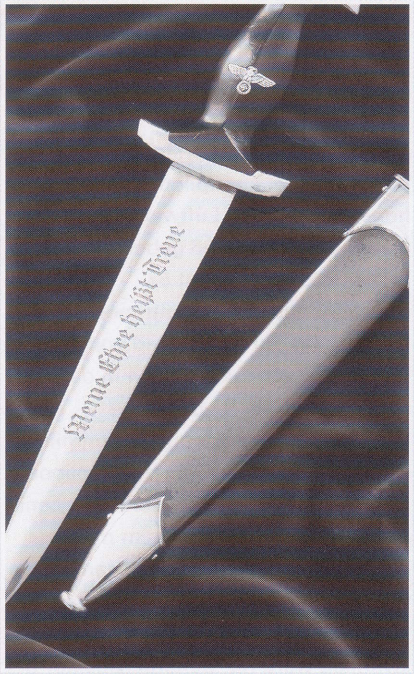

Rechts:
Een SS-*Dienstdolch *met het SS-motto in het lemmet gegraveerd. De mannen die de* Totenkopf *voerden, hechtten zeer veel belang aan trouw aan de Führer en zagen zichzelf als de vlaggendragers van het nationaal-socialisme. Door hun absolute gehoorzaamheid aan de Führer pleegden ze zonder vragen te stellen de meest gruwelijke misdaden in naam van Hitler.

Untermensch

'Untermensch' was de term die de nazi-propaganda gebruikte voor joden en de niet-Germaanse rassen in Polen en de Sovjet-Unie. Hoewel het idee van 'inferieure' rassen die niet helemaal menselijk waren al sinds de 18e eeuw bestond, vond dit concept vooral opgang door de racistische propaganda uit de jaren 20 van de twintigste eeuw, met name onder de rechtse *völkische* groepen die de kern vormden voor de nazi-partij. Het idee werd gezien als de tegenstelling van het concept van Friedrich Nietzche van de *Ubermensch* - de 'supermens' wiens leven betekenis kreeg door de uitoefening van macht. Deze ideeën werden door Nietsche gepresenteerd in *Also sprach Zarathustra*, maar ze werden door de nazi's compleet verdraaid.

Het idee dat de joden en de Slavische volken geen volwaardige mensen waren, maakte een belangrijk deel uit van de propaganda gericht op gewone Duitse soldaten; de gruweldaden die met grote frequentie gepleegd werden aan het Oostfront waren daarvan het resultaat. Maar dit star vasthouden aan hun eigen rassenleer zou de Duitsers duur komen te staan. In regio's als de Oekraïne kostte het hen de steun van miljoenen mensen die het Duitse leger in hun strijd aan het Oostfront hadden kunnen bijstaan. In plaats daarvan werden deze mensen verbeten vijanden van de Duitsers.

Zie ook Nazi verschrikkingen
Nummer 17: Bezetting in het Oosten

Unterseeboot - U-Boot

De onderzeeërs waren een van de weinige wapens waarmee Duitsland de Britten had kunnen verslaan. Op basis van zijn ervaringen uit de Eerste Wereldoorlog zag admiraal Karl Dönitz in de jaren 30 toe op de ontwikkeling van de U-Boote. Toen de oorlog uitbrak, kon hij zijn theorieën in de praktijk brengen. Ondanks het relatief kleine aantal onderzeeërs dat werd ingezet, slaagden de Duitse 'Wolf Packs' er bijna in de voedselvoorziening naar Groot-Brittannië via de Atlantische Oceaan in 1941 en 1942 af te snijden.

Helaas voor de Kriegsmarine wisten de geallieerden effectieve tegenmaatregelen te bedenken voordat Dönitz voldoende boten had voor een grootschalige, beslissende aanval. Door de combinatie van radar, langeafstands-vliegtuigen en de decodeerders van ULTRA hadden de onderzeeërbemanningen een zeer beperkte levensverwachting. Toen er eindelijk geavanceerde nieuwe onderzeeërontwerpen beschikbaar kwamen, was het te laat om het tij nog te keren. Duitsland bouwde tijdens de oorlog meer dan 1100 onderzeeboten, waarvan meer dan de helft tijdens gevechtsacties verloren ging.

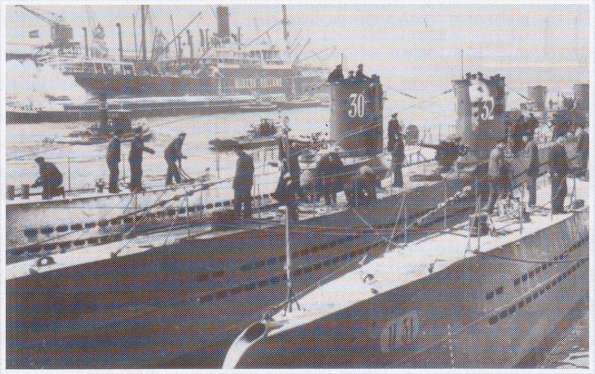

Boven:
***Twee van de eerste 'Type VII'-boten in Hamburg in 1937. U-30 bleef tot het einde van de oorlog in de vaart om in mei 1945 tot zinken te worden gebracht. U-31 werd in november 1940 uitgeschakeld door HMS* Antelope.**

Zie ook Hitlers oorlogsapparaat
Nummer 1: U-Boote - Wolfpacks

Untersuchungs- und Schlichtungs-Ausschüsse

De USCHLA, het 'comité voor onderzoek en beslechting' werd door Hitler als disciplinair orgaan ingesteld in mei 1926. Het *Untersuchungs-und Schlichtungs-Ausschüsse* was bedoeld om de nazi-partij weer krachtig te maken nadat die verzwakt en bijna in tweeën gesplitst was door de rivaliteit tussen de volgelingen van Hitler en degenen die de gebroeders Strasser wilden volgen. Deze verzwakking was deels Hitlers eigen schuld - hij volgde het devies 'verdeel en heers' en moedigde onenigheid tussen zijn volgelingen aan. USCHLA hield zich niet bezig met zaken als oneerlijke handelspraktijken, immoreel gedrag, gokken of problemen in de privé sfeer. De opdracht aan USCHLA was misdragingen aan te pakken die de partij zouden schaden. Dit betrof vooral overtredingen als het niet opvolgen van bevelen van de partij, of ongehoorzaamheid aan of gebrek aan respect voor de Führer.

Verbanning uit de NSDAP was de zwaarste straf die de *Untersuchungs- und Schlichtungs-Ausschüsse* kon opleggen; na 1937 betekende dit tevens opsluiting in een concentratiekamp en dus min of meer de doodstraf.

Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 24: Jaren van strijd

Boven:
Hitler wil het Duitse electoraat voor zich winnen. Daarvoor was het nodig dat de partij als één blok achter zijn beslissingen stond en moest hij dus ook volledige controle krijgen over de socialistische vleugel van de NSDAP onder leiding van Gregor Strasser. Via USCHLA kon hij de recalcitrante leden van de nazi-partij aanpakken.

Ustase

De fascistische onafhankelijkheidsbeweging in Kroatië die door Ante Pavelic op 7 januari 1929 werd opgericht. Met financiële steun uit Italië wilde de Kroatische beweging zich afscheiden van Joegoslavië. Daarvoor voerden zij een keiharde terreurcampagne. Het beroemdste slachtoffer daarvan was koning Alexander I van Joegoslavië, die in oktober 1934 in Marseille vermoord werd. Op 10 april 1941 werd de onafhankelijke staat Kroatië uitgeroepen na de bezetting van Joegoslavië door Duitsland. Als staatshoofd werd Ante Pavelic aangesteld en na de val van de minister van oorlog Slavko Kvaternik op 6 oktober 1942, kreeg hij daar de functie van hoofd van de strijdkrachten bij. De katholieke Ustase werd nieuw leven ingeblazen als een gewelddadige militie die tegen de verzetsstrijders vocht. Zelfs de Duitsers waren geschokt van de excessen waaraan deze groep zich schuldig maakte tijdens de strijd tegen orthodoxe Serviërs, joden, moslims en Joegoslavische partizanen. De Ustase zette concentratiekampen op en roeide hele dorpen uit om een etnisch zuiver Kroatië te realiseren. Dit moest worden bewerkstelligd door de twee miljoen Serviërs in het land te doden of naar Servië te verbannen, of ze te bekeren tot het katholieke geloof. In 1945 werden de overlevende leden van de Ustase die door de Britten gevangen waren genomen overgeleverd aan de voor het merendeel Servische partizanen van Tito en geëxecuteerd. Pavelic wist te ontsnappen naar Argentinië via Oostenrijk en Italië. In 1949 richtte hij een Ustase-regering in ballingschap op.

Zie ook Hitlers veldslagen
Nummer 6: Invasie op de Balkan

Boven:
De jurist Ante Pavelic werd in 1919 lid van de gewelddadige anti-Servische Kroatische Gerechtigheidspartij. Hij richtte de* Ustase *op nadat hij in 1929 was verbannen naar Italië. Met behulp van Mussolini modelleerde hij zijn partij naar die van zijn fascistische meesters.

V-1

Vanwege de Duitse benaming *Vergeltungswaffe* (vergeldingswapen) werd de eerste operationele kruisraket ter wereld, de Fieseler Fi 103, beter bekend als de V-1. Dit onbemande vliegtuig werd aangedreven door een pulserende Argus-straalmotor en kon een explosieve kop van 850 kg over een afstand van 240 km vervoeren. De ontwikkeling ervan begon in 1942. Hoewel de eerste proefvlucht al voor het eind van dat jaar plaatsvond, werd het wapen pas in juni 1944 operationeel, toen de raketten over het Nauw van Calais op Londen werden afgevuurd. Er werden bijna 30.000 V-1's gemaakt - voor het grootste gedeelte door gevangenen in de ondergrondse slavenfabrieken bij Nordhausen - waarvan er zo'n 18.000 in de strijd werden ingezet. De helft daarvan was op Londen gericht, terwijl de rest voor het merendeel op Antwerpen werd afgevuurd. Het was niet echt een effectief wapen: De geallieerde verdedigingsinstallaties wisten meer dan 70 procent van de afgevuurde raketten uit te schakelen. Van de overige raketten bleek een groot gedeelte niet te werken en het doel volledig te missen.

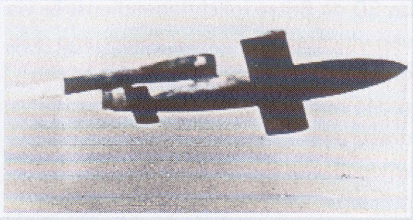

Hierboven:
De vliegende bom van de Luftwaffe was in werkelijkheid een vrij lomp en eenvoudig wapen. De geallieerden ontwikkelden al snel effectieve tegenmaatregelen.

Zie ook Hitlers oorlogsapparaat
Nummer 18: V-wapens

V-2

Waar de V-1 niet zo effectief was als de ontwikkelaars hadden gehoopt, bleek de V-2 (ook wel de Peenemünde A-4 raket genoemd) een van de grootste doorbraken ooit te zijn op het gebied van wapentechnologie.

Het Duitse leger had de ontwikkeling van raketten al sinds het midden van de jaren 30 van de twintigste eeuw gefinancierd. Onder leiding van Werner von Braun voerde de A-4 in augustus 1942 zijn eerste geslaagde vlucht uit. Deze langeafstandsraket woog bij de lancering meer dan 12 ton en kon een last van één ton over een afstand van 300 km vervoeren. Met zijn maximumsnelheid van bijna 6000 km/u was dit in feite het eerste supersonische vervoermiddel ter wereld.

In tegenstelling tot de V-1 was het uitschakelen van de lanceerinstallaties het enige dat men kon doen om de V-2's af te stoppen. Van de ca. 5000 V-2's die werden afgevuurd, ontploften er meer dan 4320 op geallieerd terrein. Evenals de V-1 werd de V-2 onder mensonwaardige omstandigheden gebouwd door slavenarbeiders.

Hoewel ze technisch een succes waren, leverden de V-wapens Hitler uiteindelijk niet de vergelding op die hij nastreefde. Ze slokten een groot gedeelte van de Duitse financiële en productiemiddelen op, zonder veel militair rendement.

De V-2 vormde echter de basis voor vrijwel alle naoorlogse raketontwikkelingen en voormalige wetenschappers van Peenemünde werkten intensief mee aan de Russische en vooral Amerikaanse ruimtevaartprogramma's.

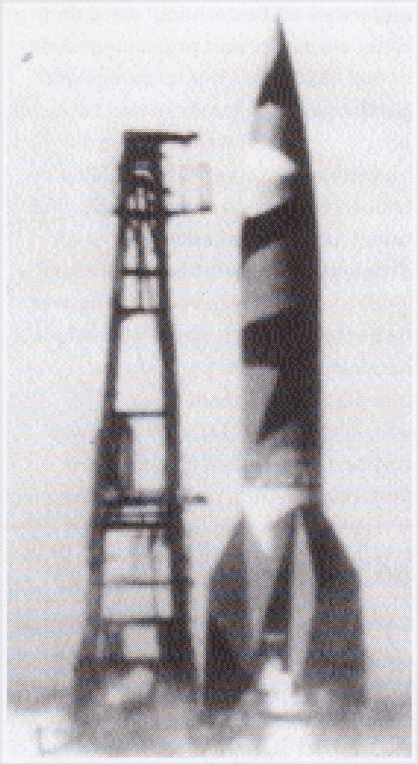

Rechts:
De A-4 was onstuitbaar voor de Britse en Amerikaanse verdedigingssystemen. De bouw van deze raketten was echter zo duur dat ze bijna het faillissement van het Duitse rijk betekenden.

V3

De V-3, die minder bekend was dan de V-1 en de V-2, was het enige 'wonderwapen' dat op Hitlers onvoorwaardelijke steun mocht rekenen. De *Hochdruckpumpe* - HDP of Hogedrukpomp - was een kanon voor de zeer lange afstand, ontwikkeld door de ijzer- en staalproducent Röchling. Het kanon was eigenlijk bedoeld als een batterij met lopen van 120 meter lang, met ladingen stuwstof die langs de zijkant van het kanon om beurten werden ontstoken om de granaat van 30 kg over een bereik van meer dan 150 km voort te stuwen. Er moesten zo'n 50 van deze kanonnen worden gebouwd die vijf salvo's per minuut konden afvuren - voldoende om elk uur 600 granaten op Londen te laten neerkomen. Men startte met de bouw van een groot aantal HDP's, maar de fabrieken werden vanuit de lucht aangevallen en daarna ingenomen door de geallieerde troepen die vanuit Normandië oprukten.

Venlo-incident

Een plan bedacht door *SS-Sturmbannführer* Walter Schellenberg, hoofd van Amt VI E (buitenlandse contraspionage) van de RSHA, en uitgevoerd door een van zijn beste mensen, Alfred Naujocks. In 1939 wist de SD de Britse inlichtingendienst er via een vluchteling die naar Nederland was ontsnapt van te overtuigen dat er een groep hoge Duitse officieren was die ontevreden waren over Hitler en hem wilde afzetten. Inderdaad waren er officieren waarvan men wist dat ze weinig ophadden met de nazi's en Schellenberg maakte gebruik van dit gegeven. De Britten besloten gevolg te geven aan deze contacten en stuurden Captain S. Payne Best en Major R.H. Stevens naar Venlo om daar samen met de Nederlandse luitenant Dirk Klop op 8 november 1939 een ontmoeting te hebben met drie Duitse officieren, waaronder een zekere majoor Schaemel. Stevens, Best en Klop werden door de SD naar Duitsland ontvoerd en Klop raakte hierbij dodelijk gewond. Hitler beweerde dat de Nederlanders hun neutrale positie hadden verspeeld door de Britse agenten in Nederland toe te laten. De twee Britse agenten overleefden de oorlog. Ze werden gevangen gehouden in Sachsenhausen. Payne-Best wist achteraf het karakter en de zwaktes van de achtereenvolgende kampcommandanten treffend te beschrijven.

Rechtsboven:
Payne-Best werd door Heydrich persoonlijk ondervraagd in Berlijn. Nadat Heydrich minutenlang tegen hem tekeer was gegaan, wendde de onverstoorbare Brit zich tot zijn bewakers en vroeg, "Wie is deze opgewonden jonge officier?" De reactie van Heydrich staat nergens beschreven.